

DE PROOSDIJKOERIER

december 2003, jaargang 19 nummer 4

Colofon

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' geregistreerd onder ISSN 1388-7165

Redactie:

Joop Frankenhuizen (eindredacteur)
Jan Rouwenhorst
Fred de Wit

Redactieadres:

J.A. Frankenhuizen, Trilgras 16,
3648JD Wilnis. Tel: 0297-282938
e-mail: jfrankenhuizen@hetnet.nl

Bestuur:

J. Meulstee, voorzitter
Conincksmeer 5, 3645WG Vinkeveen.
Tel: 0297-264494

H. Strubbe, secretaris
Kievitslaan 20, 3645KL Vinkeveen.
Tel: 0297-262560

C. Westerdijk, penningmeester
Molenwiek 98, 3642 BT Mijdrecht.
Tel: 0297-283339

B. van Tol-Burgers, 2^e penningmeester en
genealogie. Burg. Padmosweg 38,
3648BG Wilnis. Tel: 0297-284213

A. Hagen, bibliotheek, documentatie en
internet. Toermalijn 1, 3643AA
Mijdrecht. Tel: 0297-287550

G.J. Meulstee, vice voorzitter, heemkunde
Bijleveld 71, 3645XT Vinkeveen.
Tel. 0297-263582

Mr. A. G. van Solinge, archeologie
Zorggras 15, 3848 HT Wilnis.
Tel. 0297-289126

E. Swaab, public relations
Dorpsstraat 6, 3641EC Mijdrecht.
Tel: 0297-287469

Ledenadministratie

L.M. Rimmelenkamp, Rozenobel 27,
3641NJ Mijdrecht
Tel. 0297-286170

Postadres vereniging:

Postbus 65, 3648ZH Wilnis
Bankrekening nummer 3696 18505

Website: www.histver-pl.nl

E-mailadres: info@histver-pl.nl

Lidmaatschap:

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

Contributie € 15,00 per jaar
Losse nummers € 4,50

Oplage: ca.950

Opmaak verzorgd door de eindredacteur.
Drukwerk: Drukkerij Avanti Wilnis

Bij de voorplaat

Over het algemeen worden monumenten in onze gemeente vrijwel uitsluitend bewonderd vanwege hun externe fraaie uitvoering of hun cultuurhistorische waarde. Zo ook de woningen Herenweg 232 en 234 in Vinkeveen. Maar intern is er ook schoonheid te bewonderen. Ons oud-bestuurslid Mart Kroon nodigde mij enige jaren geleden uit om de voorkamer van zijn woning Herenweg 234 te bekijken. Een niet verwachte schitterende decoratie in Jugendstil siert de het plafond van deze kamer. Een detail vindt u terug op de voorzijde van dit blad. Dergelijke beschilderingen van plafonds en gangwanden waren in wat duurere woningen in zwang.

Overigens is de woning de helft van een dubbel woonhuis, gebouwd in 1902 in opdracht van twee veenbazen Van der Wilt voor eigen bewoning. Het oorspronkelijk gebouw bestond uit één bouwlaag. In 1918 werden boven de ingang van iedere woning de dakkapellen vervangen door een topgevel in Vlaamse stijl. De symmetrische indeling en de rijke detailleringen van de gevels zijn opvallend. Opmerkelijk zijn voorts de gekleurde tegels en de bewerkte consoles onder de goten.

Voor Vinkeveen maar ook voor het geheel van De Ronde Venen waren dit bij de bouw in 1902 luxe en grote woningen. Het ging de veenbazen goed in een tijd waarin de turf nog een voorname plaats innam in de energievoorziening in ons land. Het merendeel van de bevolking moest het met veel minder doen.

Het gebouw staat op de gemeentelijke monumentenlijst met de vermelding van "monumentaal en zeer waardevol"

Piet Grundmann

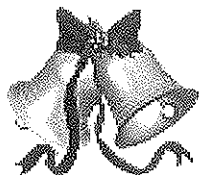

De uiterste inleverdatum van kopij voor het maartnummer is maandag 9 februari 2004

Doelstelling van de vereniging:

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de regionale en plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin

Van de voorzitter

Prettige feestdagen

Het bestuur van de Historische Vereniging "De Proosdijlanden" wenst alle lezers, relaties en belangstellenden bijzonder prettige kerstdagen en een meer dan succesvol nieuwjaar toe.

We hebben weer een bewogen jaar achter de rug. Het zal niemand ontgaan zijn dat diverse gebeurtenissen uit het afgelopen jaar een dusdanige impact hebben, dat zij in de geschiedenisboeken zullen worden opgenomen. Dat geldt mondiaal en nationaal, maar zeker ook regionaal. De dijkverschuiving in Wilnis heeft de gemeederen in onze directe omgeving sterk bezig gehouden. Het kan niet anders dan dat in de toekomstige uitgaven van de Proosdijkoerier aan deze dijkbreuk aandacht zal worden geschonken.

Veel leden van onze vereniging zijn zeer direct betrokken geweest. Zij maken in persoon deel uit van deze geschiedenis. Laten we hopen dat zij de nadelige gevolgen snel te boven zijn en dat 2004 weer de rust brengt, die ieder wenselijk acht.

Nieuw jaar.

Een gelukkig nieuwjaar, dat wensen we elkaar. U zult het de komende weken weer volop horen en zelf ook toewensen. Graag zien we u in persoon op de nieuwjaarsreceptie van onze vereniging. Woensdag 14 januari a.s. willen we in gebouw de Schakel aan de Dorpsstraat 20 in Wilnis vanaf 19.30 uur iedereen in de gelegenheid stellen om de nieuwjaarswensen uit te wisselen. Op die avond hebben we ook historisch fotomateriaal, waarop diverse groepen mensen staan afgebeeld. Mensen, waarvan we niet alle namen kennen en waarvan we hopen dat de aanwezigen wellicht een bijdrage aan de herkenning kunnen leveren. U komt toch ook?!

Wintertijd

Na een zalige zwoele zomer en een heerlijk heldere herfst kijken we uit naar een welkome witte winter. De klimaatsveranderingen die we mondiaal meemaken hebben op de directe dagelijkse weeromstandigheden in onze eigen omgeving zowel positieve als negatieve invloed. Het mooie weer lacht ons toe. Extreme droogte heeft evenwel ook minder prettige gevolgen. Een strakblauwe winterhemel vinden we meestal erg prettig. Overdreven lange en strenge vorstperiodes, gepaard gaande met hevige sneeuwval is echter weer teveel van het goede.

Deze klimaatsbespiegelingen zijn de opmaat naar een genoeglijk terugdenken aan vroeger. Terugdenken aan eerder meegemaakte gebeurtenissen. Goede herinneringen aan gezellige wintertijden komen weer boven.

Tijdens die heerlijke herfstdagen van het afgelopen jaar maakte ik regelmatig een ommetje op de fiets. In ons uitgestrekte polderlandschap is het altijd lekker rustig. Uitkijkend over de uitgestrektheid van de Bijleveld, zittend op het kanotrappetje bij het Gagelgemaal en genietend van de rust en ruimte keek ik richting koeien en Kockengen. Automatisch zweven dan je gedachten naar de wintertijd, waarin menig schaatsliefhebber over de poldersloten sportief glijdend kan genieten van wat de natuur ons biedt. Ik hoop dat velen van u dat genot ook in de komende maanden weer mogen meebelevan.

Landschap

Geniet van het verleden. De belangrijkste doelstelling van onze vereniging is om belangstelling te wekken voor de geschiedenis van onze directe omgeving. Door onderzoek te doen naar en door te publiceren over dat verleden laten we stukjes van dat verleden opnieuw beleven. Dat herbeleven schept genoeg. Geniet ervan.

Zoals u ook kunt genieten van ons landschap. Steeds meer mensen hechten waarde aan het behoud van hun omgeving. Met name zoals die omgeving door de eeuwen heen geweest is. Heel veel mensen zijn geïnteresseerd in het ontstaan van het landschap. Hoe is onze omgeving zo geworden en wie hebben er aan bijgedragen om het zo te maken? Het Nederlandse landschap is voor 100% door de mens vorm gegeven. Hoe ingrijpend die menselijke invloed is merken we zeker ook in de Ronde Venen. Onze omgeving is rijk aan historische herkenningspunten. U kunt daar op allerlei wijzen van meegenieten. Een wandeling in de polder bijvoorbeeld. Wat te denken van de Bijleveldroute? Rust, natuur en schoonheid in de Bovenlanden. Een fietstochtje rond de venen. Ons regionale VVV-kantoor in Vinkeveen heeft diverse fietsroutes

Inhoudsopgave

98	Bij de voorplaat
99	Van de voorzitter
100	Ingekomen reacties
101	Een eeuw lang sappelen om geld
107	Gordon C. Carter, navigator Vickers Wellington
110	Van de duivel bezeten
111	De spekpater
113	Verslag contactdag archeologen
114	Cultuurhistorische waarden
114	De monoliet van Wilnis
115	Niet eerlijk verdeeld
117	Polders
118	Mijn oorlogsherinneringen deel 2
125	Herinneringen aan het jaar 1945
126	Vanuit het bestuur
127	Nieuwe leden

beschikbaar. U kunt bewust deelgenoot zijn van wat het verleden ons gegeven heeft en waar we nog dagelijks naar kunnen kijken. Met een kano of roeiboot over de watertjes en de plassen. Terugdenkend aan al die noeste veenarbeiders, die hier pak weg honderd jaar geleden hun dagelijks brood verdienden. Een ritje rond de monumentale bebouwing in onze dorpen. Nog eens teruglezen wat de herkomst van die gebouwen is en de Serliaanse vensters, zadeldaken, dwars- en langhuisboerderijen met eigen ogen aanschouwen. Onze omgeving heeft zoveel interessants te bieden. Geniet ervan!

Actuele geschiedenis

"Gebeurd is gebeurd, daar praten we niet meer over. Al dat gezeur over de oude oertijd...", conferencier Fons Jansen wist het mooi te zeggen. In zijn verhandeling over geschiedenis en het verleden stelde hij het nadenken over vroeger aan de kaak. "Wie werd waar geboren en door wie werd hij hoe genoemd?" Ook zo een gevleugelde vraag van hem. Wij doen het graag. Terug kijken naar vroeger. Regelmatig worden ook activiteiten georganiseerd met een link naar het verleden. Afgelopen jaar was er extra veel aandacht voor de boerderijen. We kenden in september de fortenmaand. U zult daar ongetwijfeld iets van meegekregen hebben. Of u heeft direct deelgenomen. Herken het verleden.

Waardeer wat we vroeger hadden, help mee onze verworvenheden te behouden.

Heel leuk is het ook om anderen deelgenoot te maken van uw ervaringen. Vertel over wat u meegemaakt heeft. Vertel over wat u weet. Maak een verhaaltje over uw belangrijkste herinneringen. Leg vast wat u belangrijk vindt om te onthouden. Kijk terug en laat anderen meegenieten. Deel uw memoires met onze redactie. Bent u zelf niet zo een schrijver en wilt u toch uw verhaal kwijt? Geef gerust een seintje.

Hobby

Geschiedenis is een hobby. Veel van onze leden, trouwe lezers van de Proosdijkoerier, zullen dit beamen. Lezen over vroeger. Het is interessant om te weten hoe men vroeger leefde of hoe bepaalde zaken tot stand gekomen zijn. Soms kun je bijna herbeleven wat je zelf eerder meegemaakt hebt. Het schept genoegen. Zoeken naar vroeger. Zoeken naar oorzaken en verklaringen. Lekker bezig zijn met wat geweest is. Het is een genot. Kijk in de boeken, kijk in de archieven, vergelijk die kaarten van toen met nu, bekijk die foto's van toen. Geniet ervan. Geniet van wat geschiedenis ons geven kan. We wensen u ook in 2004 weer veel historisch herbeleven toe.

Jaap Meulstee, voorzitter.

Ingekomen reacties

DWR

Van de dienst waterbeheer en riolering, waarin de gemeente Amsterdam en het hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht, een uitvoerende dienst vormen, ontvingen wij het boekje "Water van niveau", met achterin een CD. Het boekje is een van de producten naar aanleiding van een onderzoek van het schap naar het herstel en behoud van cultuurhistorische waarden van wateren en watergebonden elementen binnen het beheersgebied van het schap. De schrijvers van het boekje gaan in op de geschiedenis van het gebied, de invloed van de mens, beheersing van het water, de droogmakerijen, de vaarwegen en nog veel meer. Het boekje is te vinden op de website van het schap www.hhs-agv.nl

Zet de muisaanwijzer op nieuws en informatie en klik daarna op nieuws. U vindt dan een link naar het betreffende boekwerkje. Het is opgenomen als een pdf bestand van 1,4MB waarin 80 pagina's foto's en tekst. Downloaden duurt wel even, scrollen gaat sneller, maar het lezen is de moeite waard.

Koe of stier?

De heer A.L. Verhaar uit Amstelhoek n.a.v. het plaatje van de paaskoe van slager Smirren in het septembernummer 2003. De foto stelt voor een goedgevormde paaskoe, een zo genaamde dikbil. Bij een koe die nooit drachtig is geweest heeft zich geen uier ontwikkeld. Dikbillen gaan, na drie jaar vetweiden, naar het slachthuis.

NSB

De heer H.F. Smit uit Vinkeveen wil verduidelijken dat de relatief grote NSB-aanhang in Vinkeveen het resultaat was van (vaak bittere) armoede, met als gevolg weinig scholing, waardoor de nationaal-socialistische propaganda vrij spel had. Het waren hoogstwaarschijnlijk óók proteststemmen, zoals later de Boerenpartij en recentelijk de LPF.

Oproep

Chris Remmelenkamp, die als vrijwilliger de coördinatie van de bezorging van de Proosdijkoerier op zich heeft genomen, zit met een tekort aan bezorgers. Dit keer voor Hofland-Noord en Hofland-Zuid. Wie van onze leden meldt zich daarvoor aan. Het betreft een gering aantal huisadressen en de bezorging is maar vier keer per jaar. Aanmelden op telefoonnummer 0297-286170. Bij voorbaat dank.

Een eeuw lang sappelen om geld

Terugblik op het kruiswerk in De Ronde Venen

door Joop Frankenhuizen

Het begint met het in bruikleen verstrekken van verplegingsmateriaal, daarna volgen wijkverpleging en andere vormen van zorg. Het vindt allemaal plaats in tijden die bol staan van verzuiling. Katholiek zorgt voor katholiek en protestant voor protestant. Versnippering is het gevolg. Op het hoogtepunt van die versnippering grijpt de overheid in. Met de komst van de AWBZ is het afgelopen met het kruiswerk en worden de gelden verdeeld.

Het begin

Het kruiswerk in Nederland dateert van rond 1900. De roep om ziekenverzorging is na een aantal epidemieën nog steeds aanwezig en de slechte hygiëne mede veroorzaakt door de overal aanwezige armoede speelt daarbij een grote rol. Particulieren en kerken slaan de handen ineen om daar wat aan te doen. Op de overheid hoeft in die dagen niet te worden gerekend, want die ziet voor zichzelf geen brede taakopvatting. In 1886 telt Amsterdam drie wijkverpleegsters in dienst van de Lutherse gemeente. Zij bieden bijstand in noodgevallen. Rond 1890 volgen de diaconessenhuizen en enkele rooms katholieke gestichten die wijkverpleegsters opleiden en uitsuren. In 1900 wordt in Zuid-Holland door een plaatselijke arts in het dorp Lange Ruige Weide (bij Woerden) een vereniging opgericht met de naam 'Het Groene Kruis'. Doel van de vereniging is verplegingsmateriaal aan te schaffen voor zieken die thuis verpleegd worden. Al snel komt het initiatief in een stroomversnelling. Binnen tien jaren telt 'Het Groene Kruis' 450 afdelingen met 150.000 leden die elk jaarlijks 1 gulden contributie betalen. Die ene gulden is dan net genoeg voor het aanschaffen van thermometers, ondersteken, weegschalen en een enkele ligstoel. In de jaren daarna volgen overkoepelende provinciale afdelingen, worden er wijkgebouwen neergezet, komt er ziekenvervoer, wordt de aandacht voor TBC bestrijding geïntensiveerd, komen er consultatiebureaus en, niet te vergeten, worden er wijkverpleegsters, kraamverzorgsters en gezinsverzorgsters aangesteld.

Wilnis, vooruitstrevende pionier

De oudste kruisvereniging in het grondgebied van De Ronde Venen is de op 16 januari 1903 opgerichte vereniging 'Het Groene Kruis' afdeling Wilnis. In de statuten staat: "Het werkgebied van de vereniging is de gemeente Wilnis. Zij kan haar werkzaamheden combineren met soortgelijke verenigingen in andere gemeenten. Zij werkt onder alle lagen van de bevolking zonder onderscheid van godsdienstige of politieke richting doch staat op protestant christelijke grondslag." Dit laatste is in strijd met de doelstelling van de landelijke vereniging 'Het Groene Kruis', die een algemene vereniging voor

ogen staat. Een maand na de oprichting klopt de jonge vereniging bij de gemeente aan om subsidie. Tijdens de bespreking ervan in de gemeenteraad merkt burgemeester Van Tricht op dat alleen zij die lid of donateur zijn van 'Het Groene Kruis' of van de plaatselijke vereniging 'Onderlinge Hulp' gratis van het materiaal van 'Het Groene Kruis' gebruik kunnen maken. Kennelijk is er in Wilnis al langer een vereniging werkzaam die ziekenzorg biedt. De burgemeester wijst vervolgens op het grote nut van 'Het Groene Kruis'. "Die instelling heeft in de Rijnstreek gaandeweg aller sympathie verworven en door de ingezetenen is al 200 gulden bijeengebracht", laat hij de gemeenteraad weten. Hij besluit met: "Arme gezinnen, niet door eene diaconie bedeed zullen de voorrechten van de leden gratis genieten". Of hiermee ook het katholieke dorpsdeel bedoeld wordt is niet duidelijk. Wilnis besluit 25 gulden subsidie te verlenen. In 1905 verklaart de burgemeester dat de vereniging Het Groene Kruis onmisbaar is geworden en er ook in Mijdrecht pogingen worden aangewend om een plaatselijke vereniging van 'Het Groene Kruis' op te richten. "Het zou toegejuicht worden als in de Ronde Venen wijkverpleging zou worden ingevoerd", laat Van Tricht weten. "Maar dan moeten de drie gemeenten wel samenwerken want de kosten zouden zo'n 800 gulden per jaar bedragen". Ofschoon Van Tricht ook burgemeester van Mijdrecht is, heeft hij kennelijk op een zere teen getrapt, want van samenwerking tussen Mijdrecht, Vinkeveen en Wilnis komt niets terecht. In 1905 krijgt het Wilnise Groene Kruis weer 25 gulden. Dit blijft zo tot 1911. Op 1 maart 1912 besluit de gemeente de subsidie structureel te maken.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog neemt de roep om wijkverpleging toe. De sanitaire toestanden zijn nog steeds allesbehalve ideaal en de bestrijding van besmettelijke ziekten blijft dan ook veel aandacht vragen. De gemeentelijke geneesheer in Wilnis heeft het er in zijn eentje erg druk mee vooral omdat er geen wijkverpleging is. Niet verwonderlijk is het dan ook dat in augustus 1914, in navolging van Uithoorn, een vereniging 'Wijkverpleging Mijdrecht-Wilnis' wordt opgericht. Ook deze

Het voormalige wijkgebouw van het Wit-Gele kruis aan Bozenhoven te Mijdrecht. Links ziet u nog een deel van de voormalige boerenleenbank. De plaats van beiden is nu ingenomen door het nieuwe gebouw van de Rabobank.

vereniging klopt aan om subsidie. Ze krijgt 100 gulden. Pas in 1917 gaat het Groene Kruis in Wilnis ook wijkverpleging doen. De ingezette wijkzuster kost echter geld en al snel volgt het verzoek om de jaarlijkse bijdrage van 100 naar 125 gulden te brengen. De gemeenteraad keurt dit goed, mits er ieder jaar een financieel overzicht komt. Tot 1925 blijven op die manier in Wilnis twee verenigingen, ieder op protestant christelijke grondslag, werkzaam op het gebied van de wijkverpleging. In 1925 komt een andere zuil om de hoek kijken, de katholieke. Op 1 juli dat jaar volgt de oprichting van de afdeling Mijdrecht – Wilnis van ‘Het Wit-Gele Kruis’. Het werkgebied van die vereniging omvat de parochie van de H. Johannes de Doper te Mijdrecht met daaronder de gemeenten Mijdrecht en Wilnis. Het werkgebied van de afdeling Vinkeveen-Waverveen valt onder de parochie van het H. Hart van Jezus te Vinkeveen. In oktober 1925 komt ‘Het Wit-Gele Kruis’ met het verzoek om de subsidie, die voorheen werd toegekend aan ‘Het Groene Kruis’, naar hen over te hevelen. Dit omdat per 1 juli de wijkverpleging van ‘Het Groene Kruis’ is overgegaan naar ‘Het Wit Gele Kruis’. Volgens burgemeester Padmos werd voorheen aan ‘Het Groene Kruis’ 100 gulden gegeven voor wijkverpleging en 25 gulden voor onderhoud materialen. Besloten wordt met ingang van 1 januari 1926 ‘Het Wit-Gele Kruis’ jaarlijks 100 gulden te geven en ‘Het Groene Kruis’ 25 gulden.

Mijdrecht, afwachtend

De opmerking van burgemeester Van Tricht uit 1905 dat ook Mijdrecht bezig is met een vestiging van ‘Het Groene Kruis’ is nergens in Mijdrechtse analen terug te vinden. De eerste vermelding komt pas in 1916. In juni dat jaar besluit de gemeente Mijdrecht

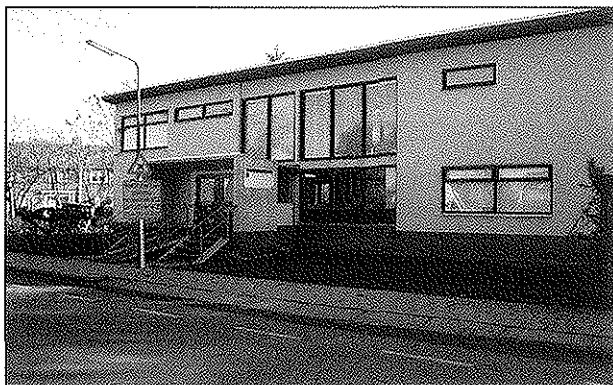
toe te treden tot ‘Het Groene Kruis’. Niet dat ze daarmee ‘Het Groene Kruis’ financieel steunt, nee, de gemeente wordt lid van de vereniging omdat ze voor vijf gulden per jaar een ontsmettingsruimte voor schoolboeken mag gebruiken. De georganiseerde ziekenzorg in Mijdrecht is in feite begonnen met de komst van de zusters van Schijndel. Gestart in 1913 hebben zij de ziekenzorg vanuit het Gerardus Majella liefdehuis aangevuld met wijkverpleging. Mijdrecht wordt dan geconfronteerd met een non die bij mensen thuis zieken gaat verplegen. Puur liefdewerk, slechts gegarandeerd wanneer er iemand te vinden is die het werk wil doen. In juni 1918 vraagt het plaatselijke Groene Kruis aan B&W of zij voor subsidie in aanmerking komt wanneer zij ook wijkverpleging gaat doen. Het is het eerste subsidieverzoek en levensteken van de Mijdrechtse afdeling. Volgens B&W zijn er echter te weinig gegevens beschikbaar om over het verzoek te beslissen. De vereniging stelt de kosten op ca. 1200 gulden. “De roomse gediplomeerde orde-zuster (Gerardus Majella) doet het echter voor 750 gulden”, merken B&W op. Volgens ‘Het Groene Kruis’ telt Mijdrecht 469 leden, die 300 gulden kunnen opbrengen en wijkverpleging zal plaatsvinden in alle buurten behalve die door Uithoorn bediend worden. Volgens B&W moet ‘Het Groene Kruis’ eerst maar eens vertellen hoe zij denkt dat die wijkverpleging geregeld moet worden. “In eigen beheer of in samenwerking met het r.k. gesticht alhier.” Een maand later blijkt de Mijdrechtse afdeling van de r.k. vereniging voor wijkverpleging ‘St Liduina’ in het gat te zijn gedoken. Ook zij vragen een jaarlijkse subsidie. Voor 1918 wordt dat 125 gulden. Als dit feit bekend wordt schrijft ‘Het Groene Kruis’ dat zij afziet van wijkverpleging in de gemeente Mijdrecht.

Tussentijds gesteggel

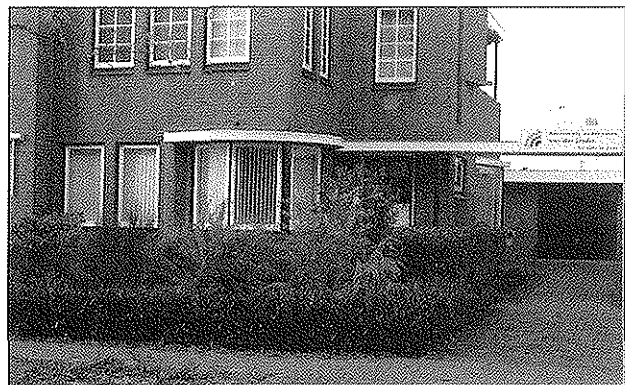
Het is augustus 1919. In de gemeenteraad komt de subsidieaanvraag van de vereniging 'Wijkverpleging Mijdrecht – Wilnis' aan de orde. Burgemeester Padmos (Nederlands Hervormd) stelt voor fl. 125,- subsidie te verlenen zodra de wijkverpleegster in dienst treedt. Kennelijk heeft de vereniging in Mijdrecht nooit eerder wijkverpleging uitgevoerd. Wethouder C. Goes (Rooms Katholiek) uit zijn bezwaren. Hij meent als minderheid in het DB (het college van B&W) tegen dit voorstel te zijn omdat er in de behoefte voor wijkverpleging voldoende wordt voorzien door de alhier bestaande r.k. wijkverpleging en door de wijkverpleging in de (Mennonieten)Buurt. "Er mag niet op worden gelet of de wijkverpleegsters of de vereniging al dan niet katholiek zijn. De dokter, de vroedvrouw en de wijkverpleegster in de Buurt zijn niet katholiek. Van katholieke zijde bestaat daartegen niet het minste bezwaar. De r.k. vereniging wijkverpleging alhier strekt hare zorgen ook uit naar niet-katholieken. Bemerkingen over de verpleging werden nimmer waargenomen. Een belangrijk deel van de door de verpleegster verleende hulp geschiedde bij niet-katholieken. Uit het verzoek blijkt niet dat er behoefte aan nog een vereniging bestaat.", aldus Goes. De burgemeester is het met Goes niet eens. Een meerderheid van het College blijkt van mening dat er nog een vereniging voor wijkverpleging moet komen en dat de gemeente een objectief standpunt moet innemen. "Wat de een wordt toegestaan, mag de ander niet geweigerd worden", meent Padmos. Goes krijgt steun van J.F. de Rijk. "De bestaande vereniging schiet in geen enkel opzicht in haar taak tekort. Het is niet gerechtvaardigd steun te verlenen aan een vereniging die zich als concurrent wil opdringen." Wordt de behoefte aan een tweede vereniging aangetoond, dan zal De Rijk voorstemmen. Raadslid Zuidervaart meent dat er voor de te benoemen verpleegster werk genoeg zal zijn. In Uithoorn is al uitbreiding aan de orde geweest. Raadslid Joh. Verweij merkt op dat hij als ondertekenaar van het adres niet om het woord

gevraagd heeft. Hij wil alleen zeggen: "dat er niet de minste klachten over de r.k. wijkverpleging zijn, doch dat minstens 90% der protestanten verpleging wenschen door middel van, zoo ik het zou kunnen noemen, protestante wijkverpleging." Raadslid J.P. Engel kan zich vinden in het standpunt van de meerderheid van B&W. "Men moet niet vragen naar godsdienstige gezindte doch allen gelijk behandelen." De beoordeling of er behoefte is aan de verpleging ligt niet bij de raad. Engel verwijst dan naar de verschillende scholen in soms kleine gemeenten. Volgens het adres dragen belanghebbenden 600 gulden per jaar bij. Hiermee is volgens hem de behoefte genoeg gebleken. De Rijk verwijst vervolgens naar de onduidelijke begroting en wil de nieuwe vereniging eerst een jaar op proef laten en verder "laat uit de rekening maar blijken of de subsidie nodig is." Volgens Joh. Verweij is de begroting van 1100 gulden aan de lage kant. Bovendien is aan de St. Liduina-vereniging ook niet gevraagd eerst een jaar proef te draaien." Met 7 stemmen tegen 3 wordt het voorstel tenslotte aangenomen. In juni 1919 neemt het Gerardus Majella gesticht de ziekenzorg en wijkverpleging over van de Sint Liduina vereniging. Zij ontvangen hiervoor jaarlijks 600 gulden van de St. Liduina vereniging, die nog jaren lang de gemeentelijke subsidie zal incasseren. Op 8 november 1919 treedt de eerste verpleegster namens de vereniging 'Wijkverpleging Mijdrecht – Wilnis' in functie. Eind 1919 zijn het de Vereniging Wijkverpleging te Uithoorn, de Vereniging St Liduina te Mijdrecht en de Vereniging voor Wijkverpleging Mijdrecht en Wilnis te Mijdrecht, die aanvragen voor subsidie hebben ingediend en gekregen. Deze situatie herhaalt zich ieder jaar tot 1930.

Af en toe pogen de gevestigde verenigingen geld te krijgen voor aanvullende diensten. Mondjesmaat lukt dit. Tussen 1930 en 1939 wordt wijkverpleging in de gemeentelijke uitgaven vermeld onder het kopje Volksgezondheid. Daaronder vallen naast wijkverpleging ook ziekenhuisverpleging,

Voormalig Groene Kruisgebouw Baambrugse Zuwe Vinkeveen

Voormalig Wit-Gele kruisgebouw Kerklaan Vinkeveen t.o. r.k. kerk

kraamverpleging en kinderczorg. 'Het Groene Kruis' en 'Het Wit Gele Kruis' zijn dan nog de enige kruisverenigingen die met name worden genoemd. Aangenomen mag worden dat de Vereniging voor Wijkverpleging Mijdrecht - Wilnis en de Vereniging Wijkverpleging te Uithoorn van de Mijdrechtse subsidielijst zijn verwijderd. In 1941 verandert de lijst. De verenigingen mogen in opdracht van de Duitse bezetter niet meer met name worden genoemd. Volstaan wordt de uitgaven te vermelden onder het kopje Wijkverpleging. Tijdens de eerste drie oorlogsjaren geeft de gemeente Mijdrecht jaarlijks 335 gulden uit aan wijkverpleging. In 1944 en 1945 wordt dat 415 gulden om in 1946 en 1947 te worden verhoogd naar 515 gulden.

Na de oorlog

Opvallend is in november 1943 een brief van het bestuur van de Vereniging voor Wijkverpleging Mijdrecht-Wilnis, secretariaat Hofland A421 te Mijdrecht. De vereniging verzoekt op briefpapier van de vereniging aan het gemeentebestuur om een hogere subsidie in verband met het tijdelijk aanstellen van een tweede wijkverpleegster. Kennelijk heeft deze vereniging in voorafgaande jaren het hoofd zelf boven water gehouden, want aanvragen voor en honorering van gemeentelijke subsidie uit de jaren dertig zijn niet gevonden. In februari 1946 volgt wederom een verzoek om verhoging van de gemeentelijke subsidie. "Komt vanwege de tweede wijkzuster en het aanpassen van de zustersalarissen aan die van het overheidspersoneel", laat het bestuur weten. Daarnaast zijn de verhoging van de contributies en de bijdragen van de diaconieën onvoldoende. Het verzoek om de subsidie voor wijkverpleging te verhogen naar 300 gulden wordt gehonoreerd. In september 1948 verzoeken A. van der Helm sr. (voorzitter) en W. Kruiswijk (secretaris) van de afdeling Mijdrecht van de provinciale Utrechtse vereniging 'Het Groene Kruis' verhoging van de subsidie. Tot dusver was het alleen maar wijkverpleging, TBC bestrijding en kinderhygiëne. Op het programma staan nu kraamverzorging en reumabestrijding. Het verzoek de subsidie voor 1949 te verhogen naar 1525 gulden wordt echter geweigerd. De gemeentefinanciën van Mijdrecht laten het niet toe.

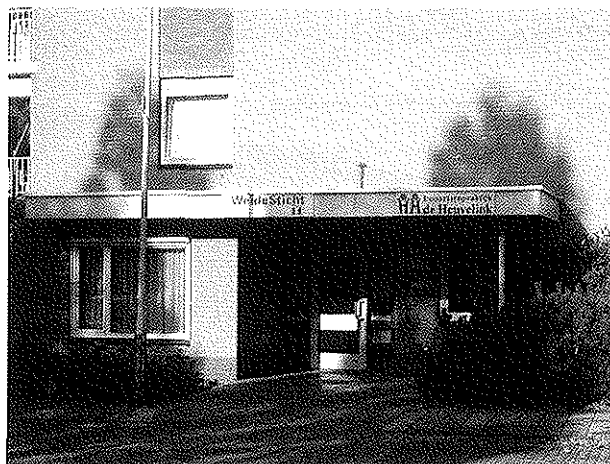
De praktijk.

'Het Wit Gele Kruis' heeft inmiddels gebouwtjes in Mijdrecht (naast de Rabobank) en in Vinkeveen (tegenover de r.k.kerk). Het Groene Kruis zit in Mijdrecht (naast het toenmalige huis van dokter Van den Berg, nu Vögele), in Wilnis (Raadhuisstraat 6 in het voormalige politiebureau) en in Vinkeveen langs de Baambrugse Zuwe. Beide verenigingen houden zich bezig met gezondheidszorg in velerlei vorm en

Zuster Den Hertog. 'Groene Kruis' Mijdrecht.
Bij leven al een straat naar haar genoemd.

consultatiewerk. Maatschappelijk Werk wordt officieel niet verricht. Een bekend beeld uit die tijd vormen de wijkzusters. Grijs of blauwe rok, wit schort en afhankelijk van de gelegenheid zwarte of witte sluijer. Bij de kraamzorg is genoemde kleding bruin in plaats van grijs. Op de fiets, later de bromfiets van het merk Solex, van het ene adres naar het andere. Katholieke wijkzusters gaan naar katholieke leden en protestante wijkzusters naar protestante leden. Zuster Wouters herinnert zich die tijd nog goed. In 1957 volgt zij zuster Walburgia van Gerardus Majella op als wijkzuster. Zij is dan de eerste katholieke lekenzuster op het gebied van wijkverpleging en werkt namens 'Het Wit Gele Kruis' in Mijdrecht, Wilnis en de buitengebieden. Zuster Den Hertog doet de wijkverpleging in Mijdrecht en zuster Volgmaar doet dat in Wilnis. Beiden namens 'Het Groene Kruis'. Zuster Wouters: "Ik kon in die tijd doen en laten wat ik wilde. Als ik ergens te laat was of het niet goed deed, hoorde ik dat wel van de patiënt. Officieel was alles wat ik moest doen op aanvraag van de huisarts, maar in de praktijk was dat veelal op verzoek van de patiënt zelf. Vaak werd ik ook door de buurt op de hoogte gebracht van hulpvragen en toestanden. Ik deed kraamhulp. Ik deed zuigelingenverzorging. Ik deed zieken verzorgen en zelfs doden afleggen. Als er weer eens iemand was verdronken kwam de politie naar het

Voormalig wijkgebouw Regionale Kruisvereniging te Vinkeveen

Voormalig wijkgebouw Regionale Kruisvereniging De Ronde Venen. Nu zit daar Thuiszorg en AMW Weidesticht

wijkgebouw vragen of we konden afleggen. De opleiding tot wijkzuster was toen drie jaar praktijk in het ziekenhuis. Dat gaf een aantekening op je papieren. Een ooevaartje bijvoorbeeld als je ook kraamzorg had gevolgd. Mijn opdracht was altijd preventie. Probeer ziekten te voorkomen en als die er zijn probeer dan te voorkomen dat ze erger worden. Een stilzwijgende afspraak in die tijd was dat een katholieke wijkzuster niet geacht werd in te vallen bij klanten van protestante wijkzusters. Dit omdat sommige van hun klanten katholieke handen aan het bed weigerden.”

4 november 1957. W. Kruiswijk is voorzitter van ‘Het Groene Kruis Mijdrecht-Wilnis’. L. de Geus is secretaris-penningmeester. Aangekocht door de vereniging wordt de pastorie van de Nederlands Hervormde kerk Dorpsstraat 37 te Mijdrecht om dit pand in te richten als wijkgebouw met woongelegenheid voor de wijkverpleegster. Het pand staat waar nu Zeeman is gevestigd. Het oude wijkgebouw aan de Stationsweg 13 wordt verkocht. De vereniging vraagt de gemeente een renteloos voorschot van fl. 20.000,-, want het oude wijkgebouw brengt te weinig op. Eerder had ‘Het Wit Gele Kruis’ een dergelijk bedrag ook gekregen als renteloos voorschot. Nadat de vereniging alles tot op de cent nauwkeurig op papier heeft gezet besluit de gemeente Mijdrecht in maart 1958 om fl. 20.000,- voorschot te verlenen. Die moeten zonder rentebetaling over 50 jaar zijn terugbetaald. De provincie is het daar niet mee eens. De gemeente

kan dit niet doen want ze hebben grote tekorten op de begroting. Na veel vijven en zessen, waarbij zelfs drie duizend gulden van een postzegelfonds een rol speelt, gaat de provincie overstag. De gemeente mag de lening verstrekken mits het voorschot de begroting niet bezwaart.

Samengaan en afbraak

Eind jaren zeventig worden de kruisverenigingen onder de mantel van de AWBZ gestopt. Daarmee komt een einde aan jarenlang gesappel om subsidies bij gemeenten, rijk en provincie en andere weldoeners. Het betekent tevens het einde aan een bijna permanente staat van zieltogen waarmee de kruisverenigingen zo lang hebben geworsteld. Als antwoord op het gewijzigde rijksbeleid dat een eind wil maken aan de versnippering gaan in 1978 de vijf plaatselijke kruisverenigingen te weten ‘Het Groene Kruis’ gevestigd te Mijdrecht, ‘Het Wit-Gele Kruis’ gevestigd te Mijdrecht, ‘Het Groene Kruis’ gevestigd te Wilnis, ‘Het Groene Kruis’ gevestigd te Vinkeveen en de R.K. vereniging ‘Het Wit-Gele Kruis’ gevestigd te Vinkeveen en Waverveen, samen en vormen de Regionale Kruisvereniging De Ronde Venen. De regionale vereniging neemt alle personen in dienst die zorg aan mensen verrichten en pakt de bestuurlijke verantwoordelijkheid op voor de gang van zaken m.b.t. kruiswerk in de regio.

De nieuwe vereniging heeft al snel een antwoord op het gewijzigde rijksbeleid. Als gevolg van de fusie moeten de oude wijkgebouwen in versneld tempo

worden verkocht en moeten er nieuwe voor in de plaats komen. Het eerste wijkgebouw dat moet wijken is dat van 'Het Wit-Gele Kruis' op Bozenhoven. Het perceel met opstal wordt in juli 1985 voor fl. 415.000,- verkocht aan de naastgelegen Rabobank. In datzelfde jaar koopt de Regionale Kruisvereniging een stuk grond aan de Croonstadtdlaan om daar een nieuw centraal wijkgebouw te vestigen. De stichtingskosten van f 670.000,- zijn dermate hoog dat de geldschietster namens de AWBZ, de Stichting Regionaal Ziekenfonds Midden Nederland, het bestuur op de vingers tikt. De grond is volgens hen veel te duur van de gemeente gekocht. De transportakte van 27 juni 1985, waarin wordt gerefereerd naar het gemeenteraadsbesluit van de gemeente Mijdrecht, spreekt van f 120.000,- voor ongeveer 4 are. Het bestuur wordt verzocht de bouwkosten benedenwaarts bij te stellen naar f 612.000,- .

De afbraak van de andere 'oude' kruisgebouwen en het vestigen van nieuwe is dan nog slechts een kwestie van tijd. Op 27 juni 1985 wordt de eerste steen gelegd voor de bouw van het nieuwe regiokantoor op Kamgras 2 te Wilnis. In 1986 volgt het nieuwe kruisgebouw aan de Croonstadtdlaan te Mijdrecht. In 1989 worden de gebouwen van 'Het Groene Kruis' aan de Baambrugse Zuwe en 'Het Wit-Gele Kruis' aan de Kerklaan verkocht. In november 1989 tenslotte volgt de opening van een nieuw kruisgebouw aan de Scholeksterlaan 2 te Vinkeveen. De Regionale Kruisvereniging De Ronde Venen heeft kans gezien in korte tijd vijf kruisgebouwen te verkopen en er drie nieuwe voor terug te bouwen. Lang zal ze er echter niet van genieten.

Maatschappelijke veranderingen

Het jaar 1990 is een cruciaal jaar voor de kruisverenigingen. Gedwongen door hogerhand moet de structuur van het kruiswerk ingrijpend gewijzigd worden. Samengaan en opheffen van de kleintjes om een nog groter draagvlak te krijgen en ontkoppeling van de leden- en werkorganisaties is het credo. De Regionale Kruisvereniging gaat samen met de vijf eerder gefuseerde kruisverenigingen over in de Groot Plaatselijke Kruisvereniging De Ronde Venen. (GPKV) De nieuwe statuten melden als doel onder meer: "Aanvulling te geven op het basispakket AWBZ", want deze wet dekt niet alle zorgvoorzieningen. Het overgedragen vermogen mag alleen worden gebruikt voor gezondheidszorg in De Ronde Venen. In provinciaal verband wordt de Stichting Kruiswerk NW Utrecht opgericht en omdat een stichting geen leden kent volgt al spoedig de oprichting van de kruisvereniging Nedersticht. Alle leden van de plaatselijke kruisverenigingen gaan op papier over naar Nedersticht. In 1995 volgt het

samengaan van het kruiswerk, de gezinszorg en het algemeen maatschappelijk werk in het samenwerkingsverband Weidesticht. Alle taken op de genoemde gebieden worden dan centraal aangestuurd. De fusie met de stichting Kruiswerk Utrecht wordt beëindigd en voortgezet met de stichting Weidesticht, waarin ook de stichting Kruiswerk Utrecht is ondergebracht. De kruisvereniging Nedersticht levert de leden, Weidesticht levert de dienstverlening. De eerste jaren worden de werkzaamheden nog uitgevoerd in de gebouwen van de kruisverenigingen, maar al snel verhuist Weidesticht alles naar de Croonstadtdlaan te Mijdrecht. Een van de gevolgen is dat in 1997 de vestiging op Kamgras 2 te Wilnis vrijkomt.

Een hospitium

Januari 1997. Weidesticht deelt mee de huur van het pand Kamgras 2 op te zeggen. De AWBZ is economisch eigenaar, de GPKV is juridisch eigenaar. Het bestuur van de van personeel ontdane GPKV zit naast een in de loop der jaren opgebouwd eigen kapitaal nu ook nog met een leegstaand gebouw en vraagt zich af of het pand misschien geschikt gemaakt kan worden voor een 'bijna thuis huis' (hospitium) zoals in Nieuwkoop. De uitvoering er van zou eventueel door een andere vereniging of stichting kunnen worden gedaan. Het verbindingskantoor van de AWBZ zal de doelmatigheid moeten toetsen en er zal moeten worden nagegaan of exploitatie binnen de regio haalbaar is. In juni 1997 wordt op de algemene ledenvergadering van Nedersticht besloten de balans van 31 december 1997 als liquidatiebalans vast te stellen. Dit betekent het einde van het toch al niet levensvatbare Nedersticht. Weidesticht ontvangt de contributie inkomsten over 1998 en zal deze aanwenden voor de activiteiten zoals die door de algemene ledenvergadering van Nedersticht zijn vastgelegd. Daarin is onder meer voorgesteld het batig saldo als volgt te besteden: 50% naar het op te richten Johannes Hospitium in Wilnis, 30% naar Weidesticht en 20% naar het Johannes Hospitium in Vleuten. In november 1997 besluit het Algemeen Bestuur van de GPKV tot het oprichten van het Johannes Hospitium De Ronde Venen met als vestigingsplaats het kruisgebouw te Wilnis. Op de GPKV en Het Rode Kruis na hebben alle kruisverenigingen in De Ronde Venen definitief opgehouden te bestaan.

Geraadpleegde bronnen: Raads- en Collegeverslagen en ingekomen stukken van de gemeenten Mijdrecht en Wilnis over de periode 1903-1970. Speciale dank gaat uit naar de heren J.Vennegoor en J. Vergeest voor het beschikbaar stellen van aanvullende gegevens over de periode na 1970. Andere informatie werd gevonden op het Internet.

Gordon C. Carter, navigator van de Vickers Wellington HE 727

door Jan Rouwenhorst

In de voorgaande editie van de Proosdijkoerier is ingegaan op de achtergrond van Howard Hoddinott. Deze radiotelegrafist van de Vickers Wellington HE 727 NA-K wist de bommenwerper per parachute te verlaten, voordat het toestel op 5 mei 1943 neerstortte nabij Wilnis. Ook navigator Gordon Charles Carter zag kans om uit het vliegtuig te springen. Over hem gaat het onderstaande artikel.

Op 29 oktober 1943 - bijna een half jaar na de crash - deelt burgemeester Padmos in een brief mee: "(...)Twee der inzittenden konden zich met hun parachute redden. Zij werden te Uithoorn gevangen genomen. Of de bemanning uit meer dan drie personen bestond is niet met zekerheid te zeggen."

Teruggekomen uit krijgsgevangenschap verklaart navigator Carter op 10 mei 1945 in een proces-verbaal wat er gebeurd is vanaf het moment van opstijgen. "Op de avond van 4 mei 1943 stegen we op in de Wellington bommenwerper K van squadron 428 om Dortmund te bombarderen. We bereikten veilig het doel en wierpen zonder problemen onze lading af. Toen we op onze vlucht terug ongeveer vier minuten vliegen van de Nederlandse kust verwijderd waren, werden we van onderaf door jachttoestellen aangevallen. Voorafgaand aan de aanval was er geen waarschuwing gegeven. Naar mijn weten werden we vooral geraakt in het midden van de romp en het toestel vatte onmiddellijk brand. De piloot raakte de controle over het toestel kwijt en gaf ons - zo'n twee minuten nadat we geraakt waren - opdracht om te springen. Ik verliet het vliegtuig via het achterste luik. Daarbij raakte ik bewusteloos. Dat was het, totdat ik bijkwam in een klein weiland in de buurt van een dorpje in Holland. Snijwond aan de kaak, waarschijnlijk veroorzaakt door de parachute."

Tijdens zijn twee jaar durende krijgsgevangenschap is Carter bevorderd tot Flying Officer. Zijn weduwe, mevrouw Peggy Carter, stuurde mij in mei 1996 vanuit Canada een brief, waarin ze het volgende schreef: "Gordon sprak niet veel over de oorlogsjaren en alhoewel we vaak naar Engeland zijn geweest, weigerde hij om terug te gaan naar (het vasteland van) Europa. Ik kan u wel vertellen dat - omdat hij bewusteloos raakte toen hij het brandende toestel verliet - hij altijd heeft gedacht dat het vliegtuig met drie bemanningsleden aan boord in de Noordzee was gestort. Hij heeft ons vaak verteld over de vriendelijkheid van de Nederlandse boerenfamilie die hem aantrof in hun schuur, maar die hem aan de Duitsers moesten overdragen. Hij heeft H(oward) Hoddinott tijdens zijn gevangenschap ontmoet, maar gedurende de laatste maanden van de oorlog werden ze gedwongen om op mars te gaan en verloren zehet contact met

elkaar. Het was voor ons een grote verrassing (om te vernemen) dat de piloot, Bob Moulton, begraven is in Wilnis. Tijdens één van onze bezoeken aan Engeland zijn we naar Runnymede geweest om daar naar gegevens te kijken en we begrepen niet waarom we wel de namen van Thibaudeau en J. White vonden, maar niet die van Moulton. Nu weet ik waarom - hij was niet vermist."

Mevrouw Carter verwijst hierboven naar het 'Air Force Memorial' in Runnymede, ongeveer 30 km. ten westen van Londen. Op dit complex zijn de namen gegraveerd van ruim 20.000 luchtmachtmilitairen, die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn omgekomen en die geen eigen graf hebben.

In de correspondentie uit 1996 schreef ze dat haar man in 1990 was overleden. Ook liet ze weten dat ze hoopte dat het initiatief van de Stichting Berging Vickers Wellington 1943 tot resultaat zou leiden en dat ze haar uiterste best zou doen om zelf bij een eventuele plechtigheid aanwezig te zijn, zo mogelijk met één van haar kinderen. Vorig jaar november woonde mevrouw Carter met drie van haar vier kinderen de begrafenisplechtigheid bij in Wilnis.

Gordon Charles Carter is op 9 april 1920 geboren in Fairfax, een heel klein dorpje in de Canadese staat Manitoba. Fairfax ligt ongeveer 275 km. ten westen van de grote stad Winnipeg. Hij was vernoemd naar de broer van zijn vader, die in 1917 was omgekomen in de modderige loopgraven in het noordwesten van

Gordon C. Carter aan het begin van de oorlog

Frankrijk. Gordon had twee oudere zusjes, Lilian en May. Hij bezocht de plaatselijke school en ging later naar het nabijgelegen Elgin. Door de economische crisis was er geen geld om de opleiding af te maken en Gordon moest na twee jaar middelbare school werk zoeken op boerderijen in de buurt.

In het najaar van 1940 besloten Gordon en een goede vriend van hem om naar Winnipeg te gaan en zich daar aan te melden voor het Canadese leger. Er werden op dat moment echter geen rekruten geworven en de beide vrienden gingen - ze hadden samen slechts tweeënhalve dollar op zak - op zoek naar werk. Ze kwamen terecht in Thunder Bay, gelegen aan het Bovenmeer, waar ze gedurende de winterperiode hout hakten. In het voorjaar van 1941 meldde Gordon zich weer bij het leger en volgde daar een infanterietraining. Vervolgens meldde hij zich als vrijwilliger aan voor een opleiding voor vliegtuigbemanningen.

Zijn opleiding tot piloot werd echter voortijdig beëindigd, nadat hij met zijn lestoestel - een Tiger Moth - tijdens zijn tweede solovlucht bijna de commandotoren van het vliegveld ramde. Maar vanwege zijn goede cijfers voor wiskunde kreeg hij de kans om de opleiding tot navigator te volgen. In het najaar van 1942 had hij de basisopleiding afgerond en vervolgens moest Gordon aan de oostkust van Canada inschepen op de *'Queen Mary'* om de oversteek te maken naar het Engelse Liverpool. In Engeland was hij gestationeerd op diverse bases en zijn operationele training in nachtvliegen rondde hij af in Dayton, ongeveer 100 km. ten noorden van Londen.

Vlak bij Dayton werkte de 21-jarige Peggy Woolmer voor een agentschap van het Ministerie van Oorlog. De afdeling waar zij werkte - de Britse IJzer en Staal Corporatie - was om veiligheidsredenen verplaatst vanuit Londen. Buiten de zwaar gebombardeerde hoofdstad hoopte men ongestoord te kunnen doorwerken.

Gordon Carter in 1957 met zijn vier kinderen

Begin januari 1943 ontmoetten Peggy en Gordon elkaar tijdens een dansfeest. Volgens hun zoon Robin was het liefde op het eerste gezicht. Ze bleven elkaar zien, totdat Gordon drie maanden later werd overgeplaatst naar de zo'n 300 km noordelijker gelegen bommenwerperbasis Dalton in het graafschap Yorkshire.

Daar vloog squadron 428 met tweemotorige Wellington toestellen. Eind mei 1943 zou het squadron gaan vliegen met de viermotorige Halifax bommenwerpers.

Op vier mei 1943 stegen piloot Robert Moulton, Joseph White, Adrien Thibaudeau en Gordon Carter (allen van de Royal Canadian Air Force) samen met de van de Britse RAF 'geleende' Howard Hoddinott op voor hun eerste operationele vlucht ver in vijandelijk gebied. Hoddinott viel op het laatste moment in, omdat de eigen radiotelegrafist ziek was geworden. Dit werd over het algemeen onder de bemanningen van bommenwerpers beschouwd als een ongeluksteken. Voorafgaande aan de vlucht naar Duitsland had men als vaste bemanning verscheidene oefenvluchten uitgevoerd boven "vriendelijk" gebied.

Om half negen 's avonds, plaatselijke tijd, was men vertrokken voor de bombardementsvlucht boven Dortmund. Aan die missie namen in totaal bijna 600 toestellen deel. De bemanning van HE 727 NA-K wist toen nog niet dat er die nacht van de 16 deelnemende toestellen van squadron 428 twee niet zouden terugkeren. In één van die vliegtuigen zaten zij.

Wat er op de terugweg boven Nederland gebeurde is bekend. Het toestel van piloot Bob Moulton kwam brandend neer, na te zijn bestookt door een Duitse nachtjager.

Volgens Robin Carter vertelde zijn vader zelden iets over zijn ervaringen gedurende de periode van krijgsgesvangenschap. "Maar heel opvallend, de avond voordat hij onverwachts stierf in oktober 1990, sprak hij uitvoerig over de vele kampen, de 'Stalags', waar hij de rest van de oorlog doorbracht." Het tijdverdrijf was kaarten, maar ook hield men zich bezig met het graven van tunnels. Er was een goedverstopte kristalontvanger en elke avond werd geluisterd naar de radio-uitzending van de BBC. De ontvangst van de pakketten van het Rode Kruis stopte nadat de Geallieerden in juni 1944 geland waren op de kust van Normandië. Daarna was er weinig anders te eten en drinken dan water en brood. Daarvoor was door de kampcommandant al op een andere wijze opgetreden. Eind 1943 ging het gerucht dat Duitse krijsgesvangenen in Noord-Afrika waren mishandeld en als reactie daarop werden in het kamp

waar Carter zat alle matrassen verbrand. Sindsdien moesten de krijgsgevangenen op de grond slapen of op de naar elkaar toegeschoven plankjes van de lattenbodem. "Mijn vader heeft de rest van z'n leven altijd rugpijn gehad".

De laatste weken van de oorlog werd het gevangenkamp ontruimd en iedereen moest op mars, want de Duitsers wilden niet dat ze in handen vielen van het oprukkende Russische leger. "Twee dagen voor de bevrijding deed zich een verschrikkelijke gebeurtenis voor. De colonne krijgsgevangenen werd door enkele geallieerde Typhoon jagers aangezien voor vijandelijke soldaten en beschoten. Veel van mijn vaders collega's, die daarvoor allerlei ontberingen en dysenterie epidemieën in de kampen hadden overleefd, kwamen alsnog om: gedood door 'friendly fire', een paar uur voor de redding."

"Vijf dagen later zat mijn vader weer in een RCAF-bommenwerper. Deze keer was het een Lancaster. Hij werd teruggevlogen naar Engeland en daar herenigd met Peggy Woolmer. Hij had met haar kunnen corresponderen tijdens zijn gevangenschap in de diverse kampen. Hij vroeg haar onmiddellijk ten huwelijk en een kleine drie weken later zijn ze in Londen getrouwd." Jeff Carter liet weten dat het huwelijk op 26 mei 1945 werd voltrokken. Robin Carter: "Mijn vader ging in juli 1945 per boot terug naar Canada, maar het zou nog zes maanden duren voordat mijn moeder er in slaagde om een passage te bemachtigen. Er gingen zo veel militairen terug naar Noord-Amerika en daardoor moesten sommige oorlogsbruiden tot twee jaar wachten voordat ze weer bij hun echtgenoot konden zijn. Mijn moeder had geluk want voor de bruiden van ex-krijgsgevangenen gold dat ze voorrang kregen. Hun prioriteit lag net onder die van degenen die in verwachting waren. Zo waren de drie vrouwen die tijdens de overtocht samen met mijn moeder een hut deelden, alle drie zwanger."

"Op een koude ochtend in januari 1946 ontmoetten mijn vader en moeder elkaar weer op het spoorwegperron van Souris, Manitoba. Door een overheidsregeling met de naam "Veteranen Land Wet" kon mijn vader genoeg geld lenen om ongeveer 130 hectare landbouwgrond te kopen. Ze gingen graan en haver verbouwen, een deel van de grond werd gebruikt als hooiland en ze fokten vee, varkens en kippen. Een jaar later werd mijn broer Jeff geboren; ik (Robin, jr) volgde in 1950, mijn broer Kevin kwam in 1951 en mijn zus Pam is in 1953 geboren. Toen wij oud genoeg waren om op de boerderij mee te helpen, kochten mijn ouders nog een stuk landbouwgrond met dezelfde oppervlakte." "Met in totaal 260 hectare grond was het boerenbedrijf van mijn ouders naar Europese

maatstaven groot. Voor Canadese begrippen was het maar een gewoon boerenbedrijf. Het boerenbestaan was in financieel opzicht helemaal niet zo'n succes, vanwege de misoogsten door droogte of de schade aan de gewassen door hagelstormen. Daarom had moeder in de stad nog een baan als doktersassistente en vader had er ook een andere baan bij: hij was slager. We hadden altijd meer dan genoeg te eten en er was sprake van een warm gezinsleven. Ik koester de herinnering opgegroeid te zijn op de boerderij en dat geldt vooral voor de vrijheid die het werk in de buitenlucht bood en de ook voor de discipline die nodig was om de lange uren te maken."

"Hierdoor en door de liefdevolle aanmoedigingen van onze ouders deden we goed ons best op school. Toen het in 1969 voor mijn vader duidelijk werd dat zijn zonen - we zaten toen op de universiteit - een carrière in andere beroepen nastreefden, is hij gestopt met het boerenbedrijf. Enkele jaren later werd de boerderij verkocht en mijn ouders zijn toen naar Winnipeg verhuisd."

"Ik zal me altijd blijven herinneren dat ik op mijn 22e het voorrecht had om medicijnen te kunnen studeren, terwijl mijn vader op diezelfde leeftijd zijn leven riskeerde in de strijd voor onze vrijheid en vervolgens de ontberingen moest ondergaan in het krijgsgevangenkamp. Mijn vader leefde lang genoeg om het afstuderen van zijn kinderen mee te maken: ze werden directeur van een school, hoogleraar, juridisch medewerkster en arts. Hij genoot van de tijd met zijn zeven kleinkinderen en van zijn - veel te korte - "baanloze" periode."

Robin Carter schreef op 11 november 2002: "Hij stierf in 1990 in de wetenschap dat zijn bemanningsleden, Joseph White en Adrien Thibaudeau, nog steeds officieel als 'missing in action' geregistreerd stonden. Hij wist niet dat Robert Moulton in Wilnis was begraven. Als hij nog zou leven zou hij immens dankbaar zijn voor de inzet van allen die betrokken zijn bij de berging van de vermiste bemanningsleden van Wellington HE 727 NA-K. En ook zou hij dankbaar zijn voor het eerbetoon ter nagedachtenis aan hen. "Vol overtuiging kan ik zeggen dat wij, als zijn familie, dat zeker zo voelen."

Tijdens de bergingswerkzaamheden is een deel van een liniaal teruggevonden die Gordon Carter heeft gebruikt bij zijn navigatieberekeningen. De liniaal is later overhandigd aan mevrouw Peggy Carter.

Van de duivel bezeten

door Fred de Wit

In het archief van de voormalige gemeente Wilnis zijn verhalen aanwezig die de vroegere koster, J.F. van Vliet, van de Nederlands Hervormde kerk in Wilnis, in 1952 heeft opgeschreven. In het boek: "Wilnis Over Vroeger en Nu" is hieraan ook al aandacht besteed maar in overleg met de auteurs publiceren wij deze nu in een eigen bewerking van het manuscript

In de geschiedenis van Wilnis gaan we terug naar het jaar 1888. Van Vliet was toen een jongen van negen jaar. Er vond toen in het dorp een gebeurtenis plaats die op hem een geweldige indruk heeft gemaakt. Zelfs zo erg dat hij het zich kon herinneren alsof het de dag daarvoor gebeurd was. Die gebeurtenis vond midden in het dorp plaats. Op de plaats waar in 1953 de huizen stonden van de weduwe Nap, J. Broeren, de weduwe Both en J. Driehuizen stonden in 1888 maar twee huizen. Op de plek waar J. Driehuizen woonde was een smederij met woonhuis, dat bewoond werd door de weduwe Juister en haar beide zoons. Daar naast bevond zich een winkelhuis waarvan de tuin grensde aan de speelplaats van de school. Dit huis had aan de voorkant een dubbele deur waarvan de ene deur toegang gaf tot de winkel waarin hoeden en petten werden verkocht en waar tevens broodgist te verkrijgen was omdat men toen veel brood zelf bakte. De andere deur gaf toegang tot een winkel waar sterke drank per maatje werd verkocht. Tegen de achterwand lagen op rekken sierlijke vaatjes waarin zich verschillende dranken bevonden. Hier woonde het gezin Scheepens, bestaande uit man, vrouw en vier kinderen. De vader was ongeveer tachtig jaar en de moeder was iets jonger. Twee zoons en twee dochters varieerden in leeftijd tussen de vijftientig en veertig jaar. De jongste zoon was winkelbediende ergens buiten de gemeente. Het was een keurig net katholiek gezin. Alleen de oudste zoon paste minder goed op. Hij beheerde de gisthandel en ging met de hondenkar de bakkers langs. Onderweg was hij een goede klant van de diverse kroegen waar hij ook speelschulden maakte.

Geruchten in het dorp.

Op de avond van de zevende februari 1888 gaat het gerucht door het dorp dat er vier mensen plotseling gelijktijdig gek zijn geworden en al spoedig kwam men er achter dat het de familie Scheepens was. Hoe kon dat zo plotseling gebeuren? Wel. De oudste zoon was die avond naar de kroeg gegaan. De vader was reeds naar bed gegaan en de vrouw en de twee dochters wachtten de terugkomst van de oudste broer. Hij kwam maar niet en de oudste dochter besloot toen naar Driehuis te gaan om haar broer op te halen. Toen zij daar vroeg of hij mee ging weigerde hij dat en zei dat hij heus wel thuis zou

komen al zou de duivel dat moeten doen. De zus ging dus onverrichter zake naar huis. Later is de zoon thuis gekomen. Wat er toen allemaal heeft plaats gevonden is nooit bekend geworden maar volgens de geruchten waren de moeder, de zoon en de twee dochters in de macht van de duivel. Toen de volgende morgen een dienstmeisje de winkel binnen kwam om gist te halen, zag zij de enigszins verwrongen gelaatstrekken van de moeder en de beide dochters die allen in de winkel waren waar alles door elkaar lag. Ze wisten niet waar ze de kleine stukjes gist in moesten doen hoewel de dienstbode er op wees dat de zakjes boven de toonbank lagen. Het hielp allemaal niets en tenslotte werd de klant met haar stukjes gist in een grote mudzak de winkel uitgestuurd. Gedurende de hele dag bleven de omwonenden en de voorbijgangers stil staan voor het huis om te luisteren naar het geweldige lawaai dat vanuit het huis tot hen doordrong. Buurvrouw Juister ging naar binnen om te horen wat er gaande was maar kwam met een regen van klappen de deur uitgehold en vluchtte haar eigen woning binnen, achtervolgd door de oude vrouw. Ze kon nog net binnen komen en de grendel op de deur schuiven. De vrouw, die voor de gesloten deur stond, trad enige stappen terug en met een felle aanloop bonsde zij met het hoofd tegen de deur, waarna zij enige minuten bewusteloos bleef liggen. Intussen was het hele dorp uitgelopen maar bleef na dit voorval wel op enige afstand. Een bakker, die de winkel dagelijks bezocht durfde tenslotte wel naar binnen, maar stond al spoedig nadat hij een flink pak slaag had geïncasseerd, zonder zijn klompen, mand en brood weer buiten. Hij werd achtervolgd door de oude vrouw die hem zijn klompen na gooide en wel met zo'n grote kracht dat die voorbij de slagerij van Bader terecht kwamen. Inmiddels was ook de pastoor te hulp geroepen maar ook hij werd de deur uitgeslagen en kon de mensen niet tot bedaren brengen. Even later werd de vader door zijn vrouw en een dochter aan zijn voeten naar buiten gesleept. Niemand durfde hem echter te helpen. Gelukkig gingen de vrouw en haar dochter weer naar binnen en kon de oude man naar de overbuurman vluchten waar hij de eerstvolgende dagen werd verzorgd. Het geschreeuw en gegil in het huis ging steeds door en alle omstanders konden dit horen. Steeds maar hoorden zij de harde stem van de vrouw die riep:

Een duivelse schaal gebakken in het hellevuur. Oliebollen ?

Geloofd zij Jezus Christus. De oudste dochter speelde een beetje de baas over de andere zuster. Er gebeurde niets of zij moest het eerst goed vinden. In de winkel en in de kamers was alles kapot gemaakt en vernield. Van de drankvaatjes had ze alle kranen open gezet en de drank liep over de vloer. De gouden kap, die de vrouw droeg, lag plat getrapt op de mestvaalt. Enige tijd daarna kwam de oudste dochter naar buiten en vielen al haar kleren van haar

af. Op dat moment was er de jonge krachtige schipper, Boudewijn van Leeuwen, die haar op zijn kousen van achter naderde. Hij pakte haar om het middel en bracht haar naar binnen. Vanaf dat ogenblik gehoorzaamden allen in het huis aan zijn bevelen. Een jongen, Jan Gentenaar, wist ze eveneens tot kalmte te brengen. Inmiddels was de politie in het bezit gekomen van enige dwangbuizen. Dat waren van een zeer sterke stof gemaakte jassen met lange mouwen die op de rug dichtgebonden konden worden. Omdat moeder en dochters na elke woedeaanval enige tijd bewusteloos waren, lukte het de politie om hen de dwangbuizen aan te trekken. De moeder en de jongste dochter werden in een politiecel opgesloten en ze lieten zich gewillig meevoeren. Steeds riepen zij : "Geloofd zij Jezus Christus" en wel zo hard dat je het bij Kranenburg op De Krom nog horen kon. De oudste zoon zat meestal versuft en daar had men niet veel moeite mee. De volgende morgen werden ze overgebracht naar een leeg huis en daar bewaakt door Boudewijn van Leeuwen, Teunis Vonk en Maarten Vis. Hierna zijn ze overgebracht naar een inrichting voor geesteszieken, waar ze enige maanden hebben verbleven. Daarna zijn ze als genezen thuis gekomen. De oudste zoon is nooit meer helemaal normaal geworden. Zijn familie heeft hem in een inrichting moeten plaatsen. De jongste dochter is in het klooster gegaan in Vinkeveen waar ze ook gestorven is. De oude man is vrij kort daarna overleden. De moeder, jongste zoon en de dochter betrokken toen in Wilnis een andere woning. Maar nog lang hierna sprak men in het dorp over het gezin dat door de duivel leek te zijn bezeten.

De spekpater

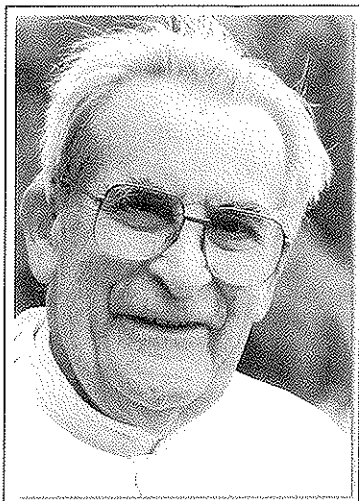
door Fred de Wit

In het vorige nummer van ons blad heb ik aandacht besteed aan de bovenmeester Evert van Straaten, die in het begin van de vorige eeuw werkzaam was op de lagere school in Driehuis. Terloops heb ik zijn in Mijdrecht geboren zoon, Werenfried van Straaten, genoemd en daarbij vermeld dat over hem zeer veel te vertellen is. Prompt kwam de vraag waarom ik dat niet heb gedaan. Ik moest het antwoord schuldig blijven maar beloofde dat ik op informatie uit zou gaan. Belofte maakt schuld. Daarom volgt hier het verhaal over een beroemde Mijdrechtenaar die in heel Europa en ook in andere werelddelen als "de spekpater" bekendheid kreeg.

Flip van Straaten

Op 17 januari 1913 was er grote vreugde in het Mijdrechtse gezin van bovenmeester Evert van Straaten want er was een zoon geboren, die Flip werd genoemd. Hij heeft alleen zijn kleutertijd in Mijdrecht doorgebracht want in 1917 verhuisde het gezin naar IJsselstein waar zijn vader een benoeming tot schoolhoofd had aanvaard. Flip voelde zich aangetrokken tot het priesterschap en in 1934 deed hij zijn intrede in het klooster van de Norbertijnen in het

Belgische Tongerlo. De daar gevestigde abdij stamt uit de eerste helft van de 12de eeuw. De Norbertijnse kloosterorde, ook wel Premonstranzers genoemd, is genoemd naar de heilige Norbertus, die omstreeks 1080 geboren moet zijn en op 6 juni 1134 als aartsbisschop van Maagdenburg overleed. Het ideaal van Norbertus was om een rondreizend apostolaat te beoefenen en hij deed dit door het stichten in 1121 van een eigen klooster in Premontre bij Laon in Frankrijk,

Pater Werenfried van Straaten, bijgenaamd de spekpater.

waaraan de naam Premonstranzers is ontleend. In een korte tijd werden er meer kloosters gesticht waaronder de abdij van Heeswijk. Ieder klooster werd een centrum van prediking onder de bevolking. Door de kleur van hun witte habijt werden de kloosterlingen ook wel de witheren genoemd. Tijdens het uitoefenen van zijn bisschopsambt besteedde Norbertus veel aandacht aan de Oost-Europese volkeren. Flip van Straaten zou zich voor deze mensen eveneens bijzonder inzetten. In het klooster kreeg hij een nieuwe kloosternaam Werenfried, vechter voor de vrede. In 1940 werd hij tot priester gewijd. Bij zijn intrede in het klooster had Werenfried van Straaten een slechte gezondheid door de tuberculose waardoor hij niet als missionaris kon worden uitgezonden. Hij werd daarop benoemd tot secretaris van de abt. Na de Tweede Wereldoorlog lag Europa in puin. Maar daar bleef het niet bij. Miljoenen mensen waren door de Duitsers van huis en haard verdreven en de overwinnaars namen eveneens wraak. Grenzen werden opgeschoven en ook miljoenen Duitsers, die uit het Oostblok waren verdreven, moesten een nieuwe woonplaats zoeken. Om een voorbeeld te noemen. Alleen al uit Tsjecho-Slowakije werden drie miljoen Sudeten-Duitsers het land uitgezet. Zij mochten bijna niets meenemen. Rusland verschoof zijn grenzen naar het westen en miljoenen Polen moesten hun geboortegrond verlaten om nieuwe huisvesting te vinden in totaal verwoeste streken die door de Duitsers aan de Polen moesten worden afgestaan. Werenfried, geconfronteerd met deze ellende kon dit niet langer aanzien en schreef in het abdijsblad een artikel met als titel: "Er was voor hen geen plaats in de herberg". Een titel die ons in deze kersttijd ook nu nog moet aanspreken. In totaal waren zes miljoen Europeanen van huis en haard verdreven. De mensen waren radeloos. De Westerse Geallieerden boden te weinig hulp om deze mensen op te vangen. De angst voor een communistische revolutie in Europa vormde de achtergrond van Werenfrieds bezorgdheid over het lot van deze mensen. Ook de overwinnaars waren berooid uit de

oorlog te voorschijn gekomen. De mensen hadden geen geld, dus geld ophalen had geen zin. Toen bedacht Werenfried van Straaten iets beters. De Vlaamse boeren hadden wel spek en dat werd met duizenden kilo's in de parochies opgehaald en in de pastorieën verzameld. In de abdij van Tongerlo werd alles verpakt en door zogenaamde "rugzakpaters" naar Duitsland gebracht. Werenfried kreeg door deze activiteiten de naam van "Spekpater". Maar bij spek bleef het niet. Ook andere levensmiddelen, huisraad en kleding volgden. Het bleek echter dat er ook een grote geestelijke nood onder de vluchtelingen was waarop er pastorale zorg aan de mensen werd verleend. Op verzoek van paus Johannes XXIII breidde Werenfried zijn hulp in 1962 uit naar Latijns-Amerika en Afrika. Zelfs in Rusland heeft hij mensen kunnen helpen. Paus Johannes Paulus II lukte het niet, maar Werenfried was in Moskou een graag geziene gast. Hij werd daar verschillende keren door de orthodoxe patriarch Alexis ontvangen. Dit leidde tot onbegrip in het Vaticaan omdat hij de orthodoxe kerk zou steunen. Maar Werenfried was het hier niet mee eens. Want ook orthodoxe gelovigen hadden hun huizen moeten verlaten en kwamen om van de honger. De aartsbedelaar heeft tijdens zijn leven meer dan 5 miljard gulden opgehaald voor de mensen die in nood waren. Ook de Nederlanders gaven gul. In 1999 werd fl. 11.367.271 gegeven en 17 landen brachten samen fl. 150. miljoen bijeen. Soms leefde hij wel eens met God op de pof zoals een van zijn medewerkers het ooit heeft uitgedrukt. Dan beloofde hij iets terwijl de kas leeg was. Maar uiteindelijk kwam het toch weer goed. Daarom vond men hem vaak te gulhartig en te eigenzinnig. Dit leidde dan tot spanningen in zijn organisatie. Op 31 januari van dit jaar overleed Werenfried van Straaten, 90 jaar oud, in Bad-Soden in Duitsland. Over de gehele wereld werden zijn verdiensten geroemd en werd hij herdacht. Dit gebeurde in ons land met een H. Mis in de Sint Jans basiliek in Den Bosch, in Sydney in Australië, in Duitsland, Polen, Afrika en Zuid-Amerika. In 1993 was hij opgenomen in de Europese Ere Senaat tegelijk met Hans Dietrich Genscher, de vroegere Duitse minister van Buitenlandse Zaken. De voorzitter van de Europese Unie, Prodi, noemde hem een apostel voor de vrede. De Mijdrechtse kleuter heeft gedurende zijn verdere leven voor veel mensen heel veel betekend.

Steeds weer die associatie met spek. Pater Werenfried van Straaten

Verslag contactdag amateur-archeologen in de provincie Utrecht

door Bert van Solinge

Zaterdag 11 oktober jongstleden was er een contactdag voor amateur-archeologen in de provincie Utrecht. De provincie had alle geïnteresseerde actieve amateurarcheologen en vrijetijdsarcheologen voor deze dag in het prachtige gemeentehuis van Breukelen uitgenodigd, als gasten van de Historische Kring Breukelen en de gemeente in samenwerking met de provincie. Een groot aantal leden van archeologische werkgemeenschappen en vertegenwoordigers van historische verenigingen en kringen was aanwezig. Namens het bestuur van onze historische vereniging woonde ik deze jaarlijkse contactdag bij. De dag werd geopend met een toespraak van burgemeester F. Dales. Hij sprak met grote waardering over de activiteiten van de deelnemers. Maar hij had ook een punt van kritiek: waarom stoppen jullie die bodemvondsten na ze opgegraven en beschreven te hebben weer onder de grond? Niemand kan ze meer zien. Als de grond dan de enige goede bewaarplaats is maak de vondst dan zichtbaar door een glazen luik of koker. Namens de provincie sprak de heer C. Paris, directeur van de dienst Ruimte en Groen, een woord van welkom. De provincie zet zich in voor het verbeteren van de kwaliteit van de archeologische activiteiten. Daarnaast komt steeds meer de nadruk te liggen op het samenwerken met andere werkgroepen en (overheids)instanties.

De presentaties.

Cor Bastinck, contactpersoon van het archeologisch jongerengilde Wijk bij Duurstede, vertelde over de activiteiten van dit jongerengilde. Hij boeide ons door zijn uiteenzetting over het enthousiasme van de jeugd. Henk van Es, vice-voorzitter van de Historische Kring Breukelen, liet ons onder meer ter voorbereiding van het middagbezoek aan de historische boerderij Ruwiel zien hoe de Vecht tot in de Middeleeuwen vanaf Breukelen een wijde bocht heeft gemaakt, eerst naar het westen, toen naar het noorden en vervolgens weer naar het oosten. Later is die bocht door een natuurlijke verlegging van het stroombed vanaf Breukelen in noordelijke richting, als het ware afgesneden. De oude arm is het riviertje de Aa. Mevrouw Iepie Roorda van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), lichtte onder meer toe hoe werkgroepen veldonderzoek kunnen doen binnen de geldende regelingen in het licht van de liberalisering, die tot gevolg zal hebben dat de ROB zelf geen veldonderzoek meer zal doen. Frans Landzaat, van de archeologische werkgroep Houten-Schalkwijk gaf een boeiende presentatie over een

door hem in Schalkwijk gevonden strijkglas, een glazen strijkijzer, bestaande uit een halve bol van massief glas.

Strijkglassen werden al gebruikt door de Vikingen die zich in de omgeving van Wijk bij Duurstede gevestigd hebben.

Paul Hoogers, lid van de archeologische werkgroepen Mijdrecht en Amsterdam e.o. deed verslag van de recente opgraving in de Dorpsstraat in Mijdrecht. Onder barre omstandigheden (het was januari) en op uiterst korte termijn moesten de awg-leden aan het werk, om te redden wat er te redden viel. Maar het resultaat mocht er zijn, getuige Hoogers' levendige verhaal, ondersteund door plattegronden en dia's, dat enthousiast ontvangen werd. 's Middags was Dr. Arie Manten, coördinator onderzoek Historische Kring Breukelen en auteur van het prachtige boek *Breukelen en omgeving tussen 400 en 1200* (*), onze gids bij de bezichtiging van Ruwiel, de historische, gerenoveerde kasteelboerderij aan Oud Aa, en het ronde eiland waarop het kasteel heeft gestaan. Het kasteel was een zo geheten motte kasteel, gebouwd op een terrein dat werd opgehoogd met de grond die vrijkwam bij het graven van de slotgracht. Het oudste bouwwerk binnen de slotgracht van Ruwiel was een houten verdedigings- en woontoren. Pas later werd die vervangen door een uit steen opgetrokken slot. Het slot had een ronde vorm. Mede aan de hand van het wapenschild in de gevel van de kasteelboerderij gaf onze gids inzicht in de geschiedenis van de kasteelheren. Het kasteel is in het rampjaar 1672 bij de inval van de Franse troepen door brand vernietigd en nooit meer herbouwd. Het was een bijzondere belevenis op die historische plek het boeiende verhaal van Arie Manten aan te horen. Na het middagprogramma was er ook nog een bezoek aan kasteel Nijenrode waar Gert Immerzeel de deelnemers heeft onderhouden over de rijke (bouw)historie en de vondsten op het kasteelterrein. Tot mijn spijt was ik niet in de gelegenheid dit deel van het programma mee te maken.

(*) Uitgeverij Verloren

Cultuurhistorische waarden

door Bert van Solinge

Op 4 november jongstleden was er een contactbijeenkomst, georganiseerd door de stichtingen NCM en SNA, in samenwerking met de provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen, sector Recreatie, Erfgoed en Toerisme. SNA is de afkorting van Stichting voor de Nederlandse Archeologie. NCM staat voor Stichting Nationaal Contact Monumenten (Erfgoedhuis). De bijeenkomst was bestemd voor leden van Archeologische Werkgroepen in de provincie, vertegenwoordigers van provinciale Heemschutverenigingen, Historische Verenigingen, Kastelen-, Molen- en Boerderijorganisaties, en gemeente- en andere functionarissen werkzaam op planologisch en cultuurhistorisch terrein. Als bestuurslid van onze Historische Vereniging belast met de portefeuille archeologie, heb ik de bijeenkomst bijgewoond.

Het was een buitengewoon boeiende avond

Aan de deelnemers werd uitgereikt de nota *Niet van gisteren, de Hoofdnota Cultuurhistorische Hoofstructuur en Beleidsvisie van de provincie Utrecht*. Blijkens het voorwoord biedt de provincie een "inspirerend sturingsinstrumentarium" voor de instandhouding en versterking van de cultuurhistorische samenhang in en tussen gebieden, structuren en elementen, op basis van hun verleden en met oog voor ruimtelijke kwaliteit en dynamiek van nu en de toekomst. De nota bevat een tweetal prachtige kaarten op het gebied van de Cultuurhistorische hoofdstructuur: een kaart van de huidige hoofdstructuur in de provincie, en een visiekaart.

In de nota wordt ook uitvoerig aandacht besteed aan

de cultuurhistorische waarde van De Ronde Venen, zoals een historisch overzicht: *De Venen, een geschiedenis van de landinrichting*. Het gebied Demmerik-Kockengen-Kamerik vormt samen met Nieuwkoop een veenontginningslandschap van Europese betekenis. Het gebied zal daarom moeten worden veilig gesteld tegen bedreigende planologische ontwikkelingen. Ook de randzones van de veenriviertjes, de Vinkeveense plassen en een deel van de droogmakerij van Groot Mijdrecht bezitten een bijzondere combinatie van cultuurhistorische waarden, met het oog waarop eisen zullen moeten worden gesteld om de kwaliteit van deze waarden te behouden, aldus de nota. De heer R.K.M. (Roland) Blijdenstijn van de provincie voerde ons door de nota heen. Buitengewoon verhelderend! (De heer Blijdenstein is de auteur van *De Ronde Venen. Bouwstenen voor een cultuurhistorische paragraaf ten behoeve van de "Ontwikkelingsvisie De Ronde Venen", juni 1976*).

De deelnemers werden vervolgens uitgenodigd aan de slag te gaan met het concept provinciaal streekplan, dat over de Hoofdstructuurkaart moest worden gelegd om te bezien waar de bedreigingen liggen. Jammer genoeg waren er onvoldoende exemplaren van het concept streekplan voorhanden om iedere deelnemer de gelegenheid te geven voor het verwerven van een voldoende inzicht. Er was ook niet meer dan een half uur tijd voor bestudering van de opgaven. Het concept streekplan is goedgekeurd door Provinciale Staten. Begin 2004 volgt er een inspraakronde. In een van de komende nummers van De Proosdijkoerier komen wij uitvoerig op deze belangrijke zaak terug.

De monoliet van Wilnis

Door Bert van Solinge

Het instituut voor bodemkunde ISRIC aan de Universiteit van Wageningen heeft zich tot het bestuur van onze Historische Vereniging gewend naar aanleiding van de recente dijkverschuiving in Wilnis.

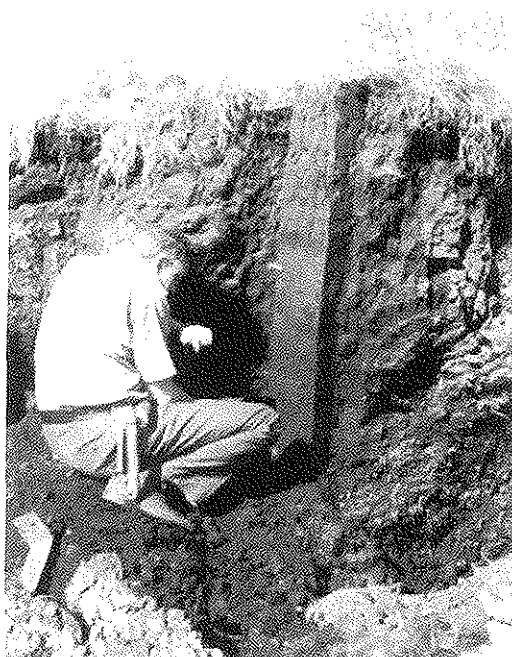
ISRIC staat voor *International Soil Reference and Information Centre*. Dit instituut is in belangrijke mate ook werkzaam voor de ontwikkelingslanden, om de Nederlandse kennis op het gebied van de bodemkunde en de bijbehorende vaardigheden inzake grondgebruik aan te wenden bij de ontwikkeling van plannen voor een beter

grondgebruik.

ISRIC vroeg of wij iets kunnen vertellen over de geschiedenis van de totstandkoming van de ringdijk. Op verzoek van het bestuur heeft onze oudvoorzitter P.C. Grundmann de vraag beantwoord in een uitvoerige brief over de (voor)geschiedenis van de polder en van de droogmaking, onder bijvoeging van zijn artikel in de *Proosdijkoerier* van september 1996, onder de titel *Een incident tijdens de droogmaking in 1874*. Grundmann verhaalt daarin hoe op 9 december 1874 de ringdijk gelegen op de Proosdijerkade (thans de Botsholsedijk) over een

lengte van ongeveer 70 meter van zijn grondslag afschoof en zeven meter de droogmakerij in werd geduwd. Het water uit de Proostdijerpolder stroomde met geweld de droogmakerij in. Het gedeelte Botsholsedijk van de ringdijk bestaat uit hetzelfde materiaal als het ringdijkgedeelte in Wilnis.

ISRIC heeft ten behoeve van zijn wetenschappelijk onderzoek een zgn. monoliet uitgesneden uit het dijklichaam in Wilnis (zie afb hiernaast) De monoliet zal in het instituut tentoon worden gesteld voor onderwijs- en wetenschappelijke doeleinden.

Niet eerlijk verdeeld

door Joop Frankenhuizen

In 1873 besluiten de gemeenten Wilnis, Nieuwkoop en Zevenhoven voor gemeenschappelijke rekening in Noorden een openbare lagere school te bouwen. Wilnis vormt in die tijd met Westveen één gemeente en veel kinderen komen uit de hoek rond Noorden en de Woerdense Verlaat. Gebaseerd op schattingen wordt afgesproken dat Wilnis 17% van de kosten betaalt. Als op een gegeven moment blijkt dat de helft van de schoolgaande kinderen uit Wilnis komt is Leiden in last.

Het is 1873. De bestaande school is verouderd en moet worden vervangen. Afgesproken wordt dat Nieuwkoop 54% van de kosten betaalt. Zevenhoven betaalt 29% en Wilnis 17%. De openbare aanbesteding laat zien dat aannemer Timmer uit Wilnis de laagste inschrijver is. Hij mag bouwen. Maar aannemer Timmer heeft zich vergist in het bestek. De uiteindelijke rekening ad. Fl. 17.216,- blijkt 5% hoger dan eerder begroot. En dat is nogal wat. Het is de eerste tegenvaller voor de drie gemeenten. Die wordt nog erger wanneer blijkt dat het oude schooltje maar fl. 1025,- opbrengt. Desondanks floreert de nieuwe school en al snel staan er drie leerkrachten op de gemeenschappelijke loonlijst. De jaarwedde van het hoofd bedraagt jaarlijks rond de 900 gulden. Dit bedrag krijgt hij tot 1880 schoon in handen, daarna moet hij aan de burgemeester van Zevenhoven, zijnde de administrateur van de gemeenschappelijke regeling, pensioenpremie afdragen. Ogenschijnlijk lijkt 900 gulden per jaar niet veel, maar het hoofd van een openbare school heeft in die tijd vrije inwoning. Dat betekent een huis met erf, tuin en schuur waar hij niets voor hoeft te betalen.

Het is 3 april 1905. Burgemeester Van Tricht heeft de heer Lansman op bezoek gehad. Deze man is hoofd van de gemeenschappelijke openbare lagere school te Noorden. Hij vertelt aan Van Tricht dat de burgemeester van Nieuwkoop bij hem op bezoek is geweest met de opdracht veertien kinderen uit Wilnis, die het verst van de Noordse school wonen, te verwijderen. Dit om veertien kinderen die thans in Nieuwkoop school gaan op zijn school te kunnen plaatsen. In de Wilnise gemeenteraad komt het onderwerp aan de orde. Burgemeester Van Tricht laat zien dat hij boos is. Hij is van mening, omdat het een gemeenschappelijke school betreft, dat Wilnis evenveel rechten heeft als de gemeenten Nieuwkoop en Zevenhoven en het niet opgaat reeds geplaatste kinderen te verwijderen. Bovendien is de burgemeester van Nieuwkoop niet bevoegd tot het geven van een zodanige lastgeving. Dit moet een gemeenschappelijk besluit zijn. Van Tricht stelt voor het schoolhoofd een brief te schrijven waarin hem verboden wordt de kinderen te verwijderen. Wethouder Van Sevenhoven maant de burgemeester tot kalme. Hij vindt het beter eerst te wachten tot er een officiële kennisgeving is ontvangen. Het is nog maar een gerucht. Besloten wordt de brief uit te sturen wanneer de kennisgeving is binnengekomen.

Daarin staat dan ook nog dat Lansman aansprakelijk wordt gesteld voor de gevolgen. Van Sevenhoven vraagt er bij te onderzoeken of Wilnis ook aan de bouw van de school in Noorden heeft bijgedragen.

Vier dagen later volgt een schrijven om twaalf kinderen uit Wilnis van de school te verwijderen. Twee minder dan eerst gemeld. Wilnise ambtenaren laten tevens weten niet te kunnen ontdekken wanneer de school gebouwd is, ergo men weet ook niet of Wilnis daaraan wel heeft meebetaald. De kwestie wordt door de drie burgemeesters besproken en dan blijkt ineens dat men kan volstaan met het verwijderen van zeven kinderen uit de hoogste klas. Tevens blijkt dat meer dan de helft van de kinderen uit de gemeente Wilnis komt. Als Wilnis niet meewerkt, dan moet de school vergroot worden en dan moet de gemeente meebetalen volgens het percentage van de dan schoolgaande kinderen en niet volgens de huidige regeling, stellen de collega's van Van Tricht. Uit de jaarrekening van 1873 blijkt dat Wilnis maar 17% heeft bijgedragen aan de bouw. Met de kostbare gevolgen in zijn achterhoofd, besluit Van Tricht in te stemmen met het verzoek tot verwijdering van de zeven kinderen. In oktober 1905 dringt de schoolopziener in het district Gouda aan op vergroting van de school in Noorden. In april 1906 komen de drie burgemeesters bijeen om die vergroting te bespreken. Van Tricht heeft het moeilijk. Met het oog op de te stichten Christelijke Nationale School aan de Uitweg te Wilnis kan hij niet anders dan fel stelling te nemen tegen de voorgenomen nieuwbouw. Hij deelt de anderen mee geen geld in Noorden te willen steken. Deze besluiten daarop de zaak te laten rusten. De verwijdering van Wilnise kinderen wordt in der minne geschikt door enkele kinderen in een andere klas te plaatsen.

Dan blijft het veertien jaar rustig. Wilnise kinderen uit de omgeving Noorden blijven gewoon de school bezoeken. Het worden er zelfs meer. In oktober 1920 laat de inspectie weten dat de school in Noorden verbouwd worden. Het rijk geeft 25% subsidie als de verbouwing voor 1 januari 1921 plaatsvindt. B&W van Wilnis hebben daar nu wel oren naar en stemmen in. De gemeenteraad volgt. Dan, vier jaar na de verbouwing laat Nieuwkoop plotseling weten de gemeenschappelijke regeling te willen schrappen en de openbare lagere school te Noorden te sluiten. Dit omdat er in Nieuwkoop bijzondere scholen zijn geopend. Wilnis is akkoord met sluiten, maar wil wachten met opheffen van de gemeenschappelijke regeling tot er van de provincie goedkeuring voor is ontvangen. Van sluiten komt echter niets terecht; de school blijft bestaan. Wel wordt er nu huur voor de

onderwijzerswoning vastgesteld. Mits hij die huur betaalt, mag het hoofd der school er blijven wonen. In april 1930 besluiten de gemeenteraden van de drie samenwerkende gemeenten twee lokalen te onttrekken aan de openbare dienst. Voor 2100 gulden worden ze aan Nieuwkoop verkocht. Het is het begin van het einde. Begin 1933 probeert Nieuwkoop opnieuw de school op te heffen. Zij sturen een conceptbesluit tot opheffing naar de betrokken burgemeesters. De motivering is wederom dat er te weinig kinderen zijn en er in de toekomst geen gezinnen meer zijn waaruit leerlingen zijn te verwachten. Wilnis stelt dan voor de school per 1 augustus 1933 op te heffen. Publieke verkoop is het beste. Dat brengt nog wat geld in het laatje. In mei 1934, na tien jaar praten, besluiten de drie gemeenten tot openbare verkoop over te gaan. In februari 1935 gaan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland en Utrecht akkoord met de opheffing van de gemeenschappelijke regeling. De eigendommen zijn verkocht, waardoor de regeling ongedaan gemaakt kan worden. In oktober 1935 blijkt de verkoop van de school te Noorden voor de gemeente Wilnis 265 gulden te hebben opgebracht. Het definitieve einde van het schooltje zou dan bereikt moeten zijn. Maar, niets is minder waar. In mei 1936 dient de administrateur van gemeenschappelijke zaken te Noorden zijn declaraties in. Burgemeester Padmos vindt ze aan de hoge kant. Hij is van mening dat gezien de gemeenschappelijke lagere school te Noorden is opgeheven het salaris van de administrateur wel weer naar 25 gulden per jaar kan worden teruggebracht. Maar daar moet eerst in een gecombineerde vergadering over worden gesproken. Hoe en wanneer financieel de definitieve eindstreep is getrokken, is niet terug te vinden.

Geraadpleegde bronnen: College- en raadsvergaderingen gemeente Wilnis.

Tegen alle verwachting in blijkt het voormalige openbare lagere schoolgebouw in Noorden nog steeds te bestaan. Volgens de in 1919 geboren overbuurman is alleen de gevel hier en daar gerestaureerd en is het geheel omgebouwd tot drie woningen. Links staat nog de woning van het toenmalige schoolhoofd. Het adres: nummer 97 op de doorgaande weg vanaf de Woerdense Verlaat richting Nieuwkoop.

Polders

door Marian Sterenburg

De aanleg van de dijken en de droogmaking van de polder Groot Mijldrecht in 1874 is zo slecht gedaan, dat nog steeds de naweeën ervan ondervonden worden. Onnodig veel kwelwater in de polder is daar één van, maar de verschuiving van een deel van de dijk zoals in Wilnis is een tweede. De gegevens zijn ontleend uit een proefschrift uit 1939.

„De droogmakerij is als een janboel”, zo is in de vergadering van Provinciale Staten opgemerkt in 1880 over de polder Groot-Mijldrecht. Niet alleen waren er tijdens de droogmaking al diverse moeilijkheden geweest, na de verkaveling bleek dat de machines niet in staat waren het vele kwelwater dat de droogmakerij binnendrong, weg te malen. Het kostte handen vol geld om de machines aan de praat te houden die dag en nacht bezig waren om te proberen de polder met een oppervlak van 2012 hectare, droog te houden. De dijken waren verschrikkelijk slecht zowel door het gebruikte materiaal als door de wijze van aanleg. Dit veroorzaakte de grote wateroverlast. Omdat winst maken het enige doel was van de Maatschappij tot drooglegging, werd zodanig gewerkt dat geen extra subsidie van de provincie nodig was. „Is dit de oorzaak dat de overheid op de werkzaamheden van de droogmaking, waarop zij toezicht had, niet zo nauwlettend toekeek en de maatschappij in de opvatting van haar taak niet terecht wees?”, zo oppert F.H. de Bruijne in zijn proefschrift uit 1939.

Al snel na de voltooiing van de droogmaking en de overdracht aan waterschap Groot-Mijldrecht werd door dit waterschap een commissie benoemd om de oorzaken van de kwel (zout water dat naar de oppervlakte komt) te onderzoeken. De conclusie was dat het water niet alleen vanuit de dieper gelegen zandlaag met daarop de veengrond de polder binnendrong, maar vooral ook via de doorlaatbare laag veen waarop de dijken aangelegd waren en de

dijken zelf, die uit een derrie samengesteld waren. Dat is een soort teelaarde, die als bovenlaag op het veen lag. De turfstekers kregen destijds opdracht om die, niet voor turf geschikte slechte, laag neer te storten op de plekken waar de dijken moesten verrijzen. Daardoor werden de dijken niet alleen van slechte kwaliteit, maar ook de ondergrond waar de veengrond nog een laag derrie bevatte was instabiel en kon verschuiven. Er bestond destijds geen bepaling om eerst het aanwezige veen weg te graven tot de klei- of zandlaag.

Na het onderzoek in 1880 werd toen aangeraden om aan de binnenkant van de ringdijk een kleilaag aan te brengen die tot 25 centimeter in de zandlaag zou lopen. Al na 80 meter was men genoodzaakt het werk te staken: de kosten waren niet te betalen. Men meende vervolgens goedkoper de waterdoorlaat tegen te gaan door aan de binnenkant van de oostelijke dijk een sleuf te graven en deze met klei en zand te vullen en daarop een overbelasting van anderhalve meter zand aan te brengen in de hoop dat derrie en veen voldoende samengeperst zouden worden om het water te kunnen keren. Het hielp niet: de kwel bleef komen en de bemaling bleef geld verslinden, zeker toen omstreeks 1890 de steenkoolprijzen bijna verdubbelden.

De agrariërs die in 1879 de eerste eigenaren werden van de verkavelde grond, kochten deze toen voor 1485 gulden per hectare. Door de hoge polderlasten waren de landerijen tien jaar later bijna niets meer waard. In 1895 werd een boerderij met 35 hectare verkocht voor 1 gulden. Een boerderij van 80 ha bleek zelfs onverkoopbaar. In 1892 moest de arrondissementsrechtbank te Utrecht het waterschap Groot-Mijldrecht in staat van kennelijk onvermogen verklaren. In 1897 droeg het waterschap aan de Amsterdamse ingenieur Reintjes op een onderzoek in te stellen naar de gebreken van de droogmakerij. Deze constateerde dat, behalve een algemene kwel, waarbij het water door de zandlaag de polder binnenkomt, vooral de dijken zelf sterk doorlaatbaar waren. Verder bleken de verkaveling en de waterbergingen onvoldoende, waardoor gronden zich niet konden zetten en de kwel nog groter werd. Ook de gemalen deugden niet. Slechts enkele van de voorgestelde verbeteringen werden uitgevoerd, want op advies van de hoofdingenieur Waterstaat kon

Veendijk langs de ringvaart te Wilnis gezien vanaf de ophaalbrug in de Wilnisse zijweg richting Mijldrecht. Deze dijk is dezelfde dijk waarvan in augustus 2003 nabij de dorpskern een deel afschoof. De dijk dateert van ca. 1874 toen de polder Groot Wilnis-Vinkeveen werd droogemalen. Op de achtergrond de r.k. kerk te Mijldrecht.

Provinciale Staten zich niet met alle plannen van Reintjes verenigen.

In 1907 kreeg waterschap Groot-Mijdrecht van de provincie een voorschot van 150.000 gulden, waarmee de ringdijk op verschillende plaatsen, waar de waterdoorlaatbaarheid het grootst was, verbeterd werd. Ook het stoomgemaal werd weer eens verbouwd en de tochten werden verbreed zodat de waterberging vergroot werd. Langzamerhand verbeterde de toestand in de polder Groot-Mijdrecht zich. Maar de droogmaking van de polder Groot-Mijdrecht is altijd een voorbeeld gebleven van hoe het niet moet. In zijn scriptie beroept De Bruijne zich op onder meer verslagen van provinciale staten, van de staatscommissie Plassen beoosten de Vecht en verslagen van de gezondheidstoestand in de provincie Utrecht.

In zijn proefschrift van 1939 schrijft F.H. de Bruijne: De Ronde Venen vormt een gebied op zichzelf; waterstaatkundig is het een eenheid. Hoewel bijna onder de rook van Amsterdam en Utrecht is het gebied lang onbekend gebleven. De onbekendheid van dit Hollands-Utrechtse weidelandschap laat zich verklaren doordat het gebied verkeersvijandig was en bovendien door zijn drassigheid moeilijk toegankelijk. Verkeerswegen treft men aan op solide bodem, maar daar is in De Ronde Venen geen sprake van. Waterwegen zoals Amstel en Vecht lopen langs het gebied, maar

doorsnijden het niet en het spoorverkeer deed hier pas in 1915 zijn intrede. Tot de Tweede Wereldoorlog liepen er slechts een drietal wegen door het gebied: de Baambrugse Zuwe, de Ter Aase Zuwe en de Wilnise Zuwe. Wegenaanleg in de slappe bodem was een kostbare zaak en een weg werd daarom ook zo smal mogelijk gehouden. Het noordwestelijk deel van Utrecht was daardoor voor het vrachtverkeer afgesloten. De verbinding Haarlem, Aalsmeer, Uithoorn, Mijdrecht tot aan het Gooi was vanaf Vinkeveen over een lengte van vijf kilometer nog niet voltooid. De Bruijne vermoedde in 1939 dat die aanleg niet lang meer op zich zou laten wachten. Het werk werd overigens in de oorlog geklaard onder leiding van NSB-er Mussert: toen werd de provinciale weg door de plassen aangelegd.

De Bruijne deelt De Ronde Venen op in vier delen: een onverveend deel dat voornamelijk in het oosten en zuidoosten aangetroffen wordt, het land in vervening, waarvan de polder Vinkeveen-Proosdij een voorbeeld is, de uitgeveende plassen zoals Botshol en de droogmakerijen waarvan de polder Groot Mijdrecht de grootste is. "Zoo liggen hier naast elkaar al de stadia van omvorming van een veengebied door het ingrijpen van de mensch in een cultuurlandschap." Af en toe grijpt echter de natuur weer in zoals in Wilnis bij de dijkverschuiving bleek.

Evert Treur: Mijn oorlogsherinneringen (2)

door Jan Rouwenhorst (redactie)

Vanuit Oceanside in Californië stuurde Fred Evert Treur (81) een verslag op over gebeurtenissen, die zich voordeden tijdens de oorlogsperiode. De heer Treur woont al meer dan 50 jaar in de Verenigde Staten. In deze editie het tweede deel van de op schrift gestelde herinneringen van de heer Treur. Jan Rouwenhorst heeft de tekst geredigeerd en van een aantal opmerkingen voorzien.

Naar aanleiding van een reactie van de heer Verhaar uit Amstelhoek kan een correctie worden aangebracht op de locatie van de boerderij van de ouders van Evert Treur. Die boerderij stond namelijk tegenover het huidige eetcafé 'Le Virage', dat gevestigd is aan Hofland, vlak voor de bocht die de N-201 maakt voor het tankstation van Shell.

Het motto van Evert Treur luidde steeds "Moed en vertrouwen". De vorige aflevering eindigde met het verhaal over een dropping in De Hoef op het land van boer Keizer.

Treur vervolgt zijn verslag met de beschrijving van een dramatische gebeurtenis in Wilnis, die zich voordeed in het voorjaar van 1945. In het boek "Van wildernis tot Ronde Venen" beschrijft T.D. van Soest hetzelfde voorval en hij vermeldt dat er als

gevolg van verraad bij de touwslagerfamilie Reurings aan de Herenweg huiszoeking wordt gedaan door de landwacht. (1)

"Bij de gebroeders Reurings werd heel wat materiaal gevonden - waaronder seinlampen - dat we gebruiken bij ons werk als ondergrondse. Piet van der Zon kreeg te horen dat hij een paard en wagen gereed moest maken en alles wat gevonden was, werd opgeladen. Ook de gebroeders Reurings moesten (achter) op de wagen gaan zitten."

Volgens Treur was het aanvankelijk niet duidelijk of Van der Zon opdracht zou krijgen om naar Utrecht of naar Amsterdam te rijden. Wel was duidelijk dat de ondergrondse in Wilnis en Mijdrecht de zaak bijzonder ernstig vond.

“Tegen elke prijs moesten de gebroeders Reurings bevrijd worden. Wij waren er van overtuigd dat als zij zouden praten, de gevolgen niet te overzien waren. De ondergrondse van Wilnis lag in dekking lang de Ter Aase Zuwe en ik, Gert-Jan Catsburg en Gerrit Rijnveld namen posities in langs de spoorweg bij de Zuwe naar Uithoorn. Veel later hoorden we dat er op de Ter Aase Zuwe een kort maar hevig gevecht was geweest en dat een Duitse soldaat was doodgeschoten. (2) De gebroeders Reurings werden bevrijd en Piet van der Zon kwam uiteindelijk met paard en wagen weer terug in Wilnis.” (3)

Treur meldt dat de gebroeders Reurings tijdelijk waren onderdoken op de boerderij ‘De Kraanvogel’ van Bosman aan de Amsteldijk. Treur schrijft dat daar ook al Arie van Heeringen was ondergedoken. Hij was leider van de distributie in Mijdrecht geweest. (4)

“Later op de dag kwam Annie van Heeringen - zij was onze koerierster - ons vertellen dat alles weer in orde was en dat de gebroeders Reurings bevrijd waren. De volgende dag kwam Teus Kluiwer uit Wilnis naar me toe. Hij zat in de ploeg die bij de zuwe naar Ter Aa lag. Hij zei: “Evert ik was zo zenuwachtig dat ik een heel magazijn met 32 patronen leeg schoot op één van de Duitsers.” (5) Zo kon je nooit weten wat de volgende actie zou zijn of wat de volgende dag zou brengen. Het was altijd uitkijken en de dagen tellen.

Op de boerderij van vader Treur ging alles goed, de boerderij was altijd onder bewaking, Twee leden van de ondergrondse hielden de zaak in de gaten vanuit de zolder boven het café van Tinus Reurings.

In ons arsenaal, op de boerderij van mijn vader, hadden we inmiddels veel wapens verborgen, waaronder twee bazooka's en een machinegeweer. Ik noemde het machinegeweer een driepoot en ik had het verdekt opgesteld naast het kippenhok. De loop van het machinegeweer was gericht op de voordeur van het huis. We moesten klaar zijn als dat nodig was. We moesten ook leren hoe er met de bazooka geschoten moest worden. Op een nacht in februari 1945 zei ik tegen Gert-Jan Catsburg en Gerrit Rijnveld dat we naar de turfvelen in de Wilnissse polder zouden gaan om met het ding te gaan schieten. Tegen middernacht stelden we daar de bazooka op. We stelden de afstand in op 400 meter. We hadden plastic brillen bij ons ter bescherming van onze ogen. Het projectiel voor de bazooka was ongeveer dertig centimeter lang en groen van kleur. In het midden zat een groef, die niet geveerd was. We deden de granaat in de loop en haalden de trekker over, maar er gebeurde niets. We

hebben de loop toen leeg geschud en we vroegen ons af wat we verkeerd gedaan hadden. Ik zei tegen Gert-Jan en Gerrit dat het projectiel geen contact maakte. We ontdekten dat de munitie op een bepaalde manier in de loop geschoven moest worden. Daarna haalde ik de trekker over en ... boem! De bazooka werkte perfect. Met een hevige knal werd het projectiel afgevuurd. Wat een lawaai gaf dat zo midden in de nacht. Maar nu wisten we tenminste hoe je een bazooka moest gebruiken als dat nodig was.

De omstandigheden werden er niet beter op. De bommen langs de nieuwe weg naar Vinkeveen (de huidige N-201, jr) verdwenen één voor één. Ze werden omgezaagd om als brandhout te dienen. We wisten niet hoe lang het nog zou duren voordat we bevrijd zouden worden.

Op een avond, toen we niets om handen hadden, ging ik met Gerrit Rijnveld naar de boerderij van de familie Van den Bos in Waverveen. We konden dan even onder de tafel “voetje vrijen” met Corrie en Hennie. Toen we allemaal in de zijkamer zaten - ik meen me te herinneren dat we naar de Engelse zender aan het luisteren waren - werd er onverwachts op de deur geklopt en in het Duits werd geroepen dat de deur opengemaakt moest worden. We verstopte de radio gauw onder de tafel en Gerrit van den Bos, Gerrit Rijnveld en ik gingen als een speer naar de koeienstal en verstopten ons daar boven in het hooi.

Vader Van den Bos opende de voordeur en daar stond een Duitssprekende militair, die met veel geschreeuw naar binnen kwam. Wat hij precies wilde, werd niet duidelijk. Maar na enige tijd nam hij vader Van den Bos mee de kelder in en daar sloeg hij vader Van de Bos links en rechts, waar hij hem maar raken kon. Daarna vertrok hij weer; hij had niets van zijn gading gevonden. Wat een opschudding gaf dat. Ongelofelijk! De volgende ochtend ontdekten we dat het ging om een Nederlander die uit het Duitse leger was gedroft. Zijn naam was C.B. uit Vinkeveen. Dat betekende dat er weer iemand op onze dodenlijst stond. We hebben tevergeefs meerdere keren geprobeerd hem te vangen. Later hoorden we dat hij in de buurt van Breukelen gepakt was door de Duitsers. Wat er daarna met hem gebeurd is, weet ik niet.

Op een morgen was ik melk aan het bezorgen in de Dorpsstraat. Er kwam toen een jongen van een jaar of twaalf naar me toe. Zijn naam ben ik vergeten. Hij vertelde me dat er een inval plaatsvond bij bakker Broer en dat ze van Willem Broer wilden weten waar zijn radio was. De jongen zei tegen mij dat ik als tweede op de lijst stond. Ik maakte dat ik weg kwam. Ik liet de bakfiets staan en ik ging op de loop. Ik ging door de Kerkstraat, langs de boerderij

van Van Selm en over de Kerkvaart de Eerste Bedijking in. Toen ik uitgehold was, kwam ik bij de boerderij van Gijs Eikelenboom. Van daar uit kon ik alles zien wat de Dwarsweg op kwam. Geertje van Selm werkte daar en ze bracht me een kop koffie en een sneetje brood. Ik vroeg me af wat ik moest doen, want bij het werk voor de ondergrondse kon ik niet gemist worden.

Bakker Broer werd gearresteerd en naar een kamp in Duitsland gezonden. De radio die ze zochten, hadden ze niet kunnen vinden. Die was veilig opgeborgen boven de ovens van de bakkerij. Ik ging er van uit dat ze niet meer terug zouden komen in de bakkerij en met toestemming van mevrouw Broer mocht ik daar de nacht doorbrengen. (6)

Honderden en honderden mensen uit Amsterdam en andere steden kwamen met de fiets of met een wagentje naar het omliggende platteland om nog wat voedsel te vinden. Het was verdrietig om te zien dat ze goud, zilver, ringen en andere waardevolle dingen wilden ruilen voor wat aardappelen of iets anders dat ze er voor konden krijgen.

Naast de school in Waverveen stond een zoeklicht opgesteld, dat 's nachts werd gebruikt om geallieerde toestellen te traceren, die overvlogen om Duitsland te bombarderen. Op een nacht was er een toestel "gevangen" in de lichtbundels, maar voor men wist wat er gebeurde, kwam er een ander geallieerd toestel laag over de grond aanscheren en opende de boordwapens op het zoeklicht. Dat werd verbrijzeld en er werden bij de aanval acht soldaten gedood.

Het gevaar was aan alle kanten. Op een morgen vroeg Arie de Bruin, onze groepscommandant, of we vlak bij Amsterdam een woonboot wilden ophalen. Ik zei hem dat ik dat wel samen met Gert-Jan Catsburg wilde doen. Er was echter iemand die heel graag met ons mee wilde. Dat was Pim, een jood die ondergedoken zat in het huis van Antoon van der Heijden. (7) Ik zei: "Pim, dat is wel een beetje gevaarlijk met jou op straat." Maar hij bleef aandringen en ik gaf uiteindelijk toe. De volgende ochtend gingen we vroeg op pad. Door de Nes en langs de Amstel. De woonboot zou in Mijdrecht gebruikt gaan worden voor geheime uitzendingen met de vrije wereld. We hadden een lang touw meegenomen, want één van ons moest trekken. We zetten de fiets op de boot en Gert-Jan Catsburg zou aan het roer gaan staan. Pim zou zich verborgen houden in de boot en ik zou aan het touw gaan. Niet ver van Uithoorn merkte ik dat Pim zich niet verborgen hield, maar aan het genieten was van de natuur en van de buitenlucht. Ik schreeuwde toen tegen hem dat hij zijn kop naar beneden moest doen,

omdat iedereen kon zien dat hij jood was. De boot liet zich makkelijk trekken en na een lange dag kwamen we via de Kerkvaart in Mijdrecht. Daar werd de boot afgemeerd onder de overhangende bomen in de Kerkvaart.

In opdracht van Arie de Bruin moesten we een zending kaas naar Utrecht brengen. Daar zou de ondergrondse van Utrecht de lading overnemen. Ik zou er voor zorgen en ik heb toen bij mijn broer Teun de bakfiets opgehaald. Hij vroeg nooit waarom ik de bakfiets nodig had, maar zei wel steeds dat ik voorzichtig moest doen. Op de bakfiets was geschilderd: T. Treur melkhandel.

Nadat de bakfiets was volgeladen met ongeveer 35 kazen gingen Gert-Jan Catsburg en ik op pad naar de Lage Weide in Zuilen, tegenover de elektriciteitscentrale. We waren op weg naar de boerderij van mijn zwager en zus. Daar zouden de mannen van de Utrechtse ondergrondse de vracht overnemen. We hadden altijd een revolver in onze jas, voor het geval dat er gevaar loerde. We namen de route langs Ter Aa en voor Breukelen namen we de weg langs het Merwedekanaal (nu Amsterdam-Rijnkanaal, jr). Alles ging goed en voorbij Maarssen gingen we de Lage Weide in. Toen we bij de boerderij van mijn zwager Jan van Ginkel aankwamen, was er niemand op het erf te zien. Maar opeens kwam er een Duitse militair uit de stal op ons af lopen. Het bleek dat er de vorige dag een groep Duitse soldaten was ingekwartierd op de boerderij. Ik zei tegen Gert-Jan dat we niets moesten doen, behalve afwachten. De Duitse soldaat keek onder het zeil van de bakfiets. Ik maakte hem wijs dat wij werkten voor het IKOR en dat die afkorting "Interkerkelijke Organisatie" betekende en dat de kazen bedoeld waren voor mensen die weinig te eten hadden. De soldaat keek mij aan en ik vroeg toen of hij een mes had. Hij liep toen terug naar de stal en kwam terug met een mes. Ik sneed één van de kazen in tweeën en gaf hem een halve kaas. Hij bedankte en met een stralend gezicht ging hij de stal weer in. En wij zo snel mogelijk het boeren erf af naar de Huppeldijk, waar de ondergrondse ons stond op te wachten. Ze namen het vrachtje over en samen met Gert-Jan ging ik met een lege bakfiets terug naar Mijdrecht. Die zei dat ik de zaak goed had afgehandeld.

Thuis sliep ik altijd met een geladen revolver onder m'n kussen. Mijn vader stond altijd vroeg op: zo tegen een uur of vier om de koeien te melken, die in die tijd van het jaar op stal stonden. Hij ging met de vork het hooigat in om de koeien hooi te geven en zou net in het hooi steken toen er een luide schreeuw uit het hooi klonk. Daar hadden zich drie vliegeniers verstoppt. Mijn vader haalde gauw mij er bij. Hij was zo geschrokken dat hij nog stond te beven op z'n

benen. Ik kon geen woord Engels spreken, maar begreep wel dat hun vliegtuig was neergeschoten en dat zij aan hun parachutes naar beneden waren gekomen. Zo goed als ik kon maakte ik duidelijk dat ze me moesten volgen. Ik bracht ze naar Arie de Bruin en die wist wel wat er verder moest gebeuren. Later hoorde ik dat de vliegeniers naar Woerden waren gebracht en vandaar naar de kust. Daar werden ze opgepikt door een duikboot, die hen terugbracht naar Engeland.

Langzaam maar zeker werd de toestand slechter. Voor veel mensen was het moeilijk om aan voedsel te komen. Er waren boeren die van alles zwart verkochten tegen hoge prijzen of wat ze er maar voor konden krijgen. Op een nacht gingen we naar zo'n boer. Hij woonde aan de Stationsweg (nu de Industrieweg, jr). We gingen langs de watertoren, richting Wilnis of Vinkeveen. Eén van ons kroop door het w.c.-raampje naar binnen en opende de voordeur. We hebben de deuren van de bedstee opengemaakt en de boer schrok zich half dood. We hebben hem op een stoel gezet. Eén van ons, Willem van Dijk, een zeeman uit Scheveningen, die al maanden bij ons in de ondergrondse zat, vroeg aan de boer voor welke prijs hij aardappelen verkocht. We wisten precies wat de mensen moesten betalen. De boer noemde de prijs, maar die was veel lager dan in werkelijkheid. Elke keer dat hij loog, kreeg hij een harde klap in zijn gezicht. Dat duurde net zo lang totdat de echte prijs eruit kwam. We namen alles mee: van aardappelen tot graan en verder alles wat er maar was om aan de mensen in Mijdrecht te geven. Het graan werd naar de molen van Gille gebracht om te worden gemalen. Van daar ging het naar de bakkerij van Wim Broer.

Op de boerderij van mijn vader werd een koe geslacht en alles werd in pakjes van en pond verpakt en het was bestemd voor de mensen in Mijdrecht. Het was verboden om tussen acht uur 's avonds en zes uur 's ochtend op straat te komen, maar wij hadden daar lak aan en met de broodkar van Wim Broer, geladen met brood en vlees, gingen Gert-Jan Catsburg en ik op pad. We brachten het brood en vlees naar de mensen die het het hardste nodig hadden. Het was gevaarlijk werk, maar de mensen waren heel blij. Zo hoefden ze niet met een lege maag naar bed.

Op de voordeur van de boerderij van mijn vader had ik een bord geplakt. Daar stond op: "Roodvonk – Niet binnenkomen". Ik deed aan allerlei voorzorg, zodat mijn ouders niets zou overkomen. Het was een gevaarlijke tijd en je wist niet waar of wanneer een verrader zou toeslaan.

Op een nacht had ik mijn groep bij elkaar in de varkensschuur van de boerderij en ik vertelde dat we

mijnen zouden leggen op de nieuwe weg naar Vinkeveen. Ik had een plek uitgezocht bij het Waverveense pad. De mijnen waren niet zo krachtig, maar gevaarlijk genoeg om de banden of wielen van een militair voertuig buiten werking te stellen. De nieuwe weg naar Vinkeveen was bestraat en we moesten een paar klinkers uit de weg halen, dan het gat wat dieper maken, de stenen weer plat leggen en de mijn bovenop de klinker leggen, ongeveer een centimeter of twee boven het wegdek uit. Aan elke mijn zaten twee slagpennen. We legden drie mijnen over de weg. Toen we klaar waren, gingen we terug naar de Bovendijk aan de Waverveense weg. We waren klaar om te schieten als dat nodig was. Al heel spoedig kwamen twee Duitse legerauto's uit de richting van Vinkeveen.

De voorste auto reed over de mijnen en werd geraakt. Het voertuig kon niet meer verder rijden. We hoorden het geschreeuw van de Duitsers. Ze kwamen met zaklantaarns de zijweg in, onze kant op. Wij lagen prachtig opgesteld: naast elkaar op de hoge dijk. Ik zei tegen de jongens dat ze niet moesten schieten voordat het echt nodig zou zijn. De Duitsers kwamen ongeveer 25 tot 30 meter in onze richting. Op dat moment gingen negen man van mijn groep op de vlucht. Gelukkig kwamen de Duitsers niet verder onze richting op. Ze namen de kapotte auto op sleep in de richting van Mijdrecht.

Toen mijn groep later weer bij elkaar was, heb ik de negen mannen geducht toegesproken. Ik was kwaad en vertelde hen dat als het tot schieten zou zijn gekomen Gert-Jan Catsburg, Gerrit Rijnveld en ik in de vuurlinie zouden hebben gelegen en dat zij ons in plaats van de Duitsers hadden kunnen raken of doodschieten.

Met z'n allen gingen we langs de hoge dijk van het Waverveense pad terug naar de boerderij van mijn vader. Toen we bij de spoorlijn kwamen, zag ik dat er een militaire auto geparkeerd stond voor het café van Tinus Reurings. Heel voorzichtig zijn we over de spoorlijn gekropen en we kwamen veilig op de boerderij. Gert-Jan Catsburg, Gerrit Rijnveld en ik gingen op de zolder van de varkensschuur wat rusten. We waren nog maar net op de zolder toen we een Duitse soldaat hoorden, die zei: "*Wer da?*" Hij schoot met zijn geweer in de richting van de boerderij. Ik zei tegen de jongens dat het niet goed zat en dat wij alles op alles moesten zetten om mijn vader en moeder te redden als de Duitsers naar de boerderij zouden komen.

We zijn naar beneden gegaan en hadden de stenguns klaar om te schieten. Ik zei tegen Gert-Jan en Gerrit dat we om de boerderij zouden lopen, om te zien of er iets mis was. Gelukkig was er niets aan de hand. We gingen de zolder weer op om een paar uur te slapen. Later hoorde ik dat één van mijn mannen

zich niet laag had gehouden en dat de Duitse soldaat in zijn richting had geschoten.

Wat was er gebeurd in het café van Tinus Reurings? Toen de Duitsers daar aan kwamen, hadden Tinus en Wim van Heeringen daar de wacht. We deden dat 24 uur per dag om alles te kunnen controleren, zoals o.a. het vervoer van Duitse troepen van west naar oost. Tinus en Wim waren snel naar de schuilplaats op de zolder van het café gegaan. Mevrouw Reurings werd door de Duitsers een paar uur lang ondervraagd, want ze wilden weten waar haar man was. Zij vertelde dat hij als elektricien ergens in Mijdrecht aan het werk was en bleef dat stug volhouden. 's Ochtends tegen een uur of negen kwam Annie van Heeringen ons vertellen dat de kust weer veilig was.

Op een ochtend in april kwam Chris van Egmond naar mij toe en vertelde dat zijn broer Cor uit het Duitse leger was gevlucht en thuis bij zijn moeder in Vinkeveen zat. Volgens Chris zou hij daar niet kunnen blijven, want als de Duitsers hem zouden vinden, dan zou het met z'n broer zijn gedaan. Hij vroeg mij of ik niet een plek voor hem wist. Nou, Chris was een goede man en hij deed alles voor je wat hij kon doen.(8) Ik zei tegen Chris dat wij zijn broer 's avonds zouden ophalen en hem tot het eind van de oorlog zouden verbergen. Met Gert-Jan Catsburg ging ik naar het huis van de moeder. We namen daar het legeruniform en het wapen van Cor

in ontvangst en we brachten hem naar de boerderij van Bosman aan de Amstelkade in Wilnis. Zijn verblijf werd de gierkelder, waar ook ons wapenarsenaal was. De gebroeders Reurings en Arie van Heeringen zaten er al en we hadden toen dus vriend en vijand in de gierkelder.

Eindelijk op drie mei 1945 kreeg ik de opdracht om ieder lid van de ondergrondse van wapens en munitie te voorzien. Drie kwartier later werd me verteld om de wapens die Nico Winters had weer op te halen. Nico woonde schuin tegenover de (NSB-, jr) burgemeester Doude van Troostwijk. (9) Nico had zijn wapen uitgeprobeerd op de zolder van de rijwielzaak en schoot daarbij de pannen van het dak.

Op 4 mei 1945 omstreeks half tien 's avonds werd ons medegedeeld dat in Wageningen en in aanwezigheid van Prins Bernhard alle papieren waren getekend voor de volledige overgave van het Duitse leger. Dat betekende dat de oorlog met Duitsland over was. (10)

Wij kregen het bericht om alle NSB-ers en Duitsers te arresteren en om het plaatselijk gezag in handen te nemen. Ik ging naar Chris van Egmond, waar we een 125cc D.K.W. motorfiets hadden verborgen. Chris had altijd wat benzine achtergehouden. Op de motor ging ik naar de boerderij van Van den Bos, waar mijn legeruniform was verborgen. In mijn Engelse uniform ging ik naar Mijdrecht. Enkele mensen van de ondergrondse gingen naar het fort bij Uithoorn,

Leden van de Binnenlandse Strijdkrachten bijeen in het Mijdrechtse Nutsgebouw.

omdat daar Duitse wapens en munitie lagen opgeslagen.

Vroeg in de ochtend van 5 mei - om een uur of zes - gingen we er op uit om NSB-ers of Duitsgezinden op te halen of te arresteren. Die werden allemaal ondergebracht in een grote schuur tussen Mijdrecht en Wilnis. (11)

Eén van de laatsten die werd opgebracht was burgemeester Doude van Troostwijk. Meisjes die waren omgegaan met de Duitsers kregen een kale kop: helemaal gladgeschoren. Mijdrecht was een zee van vlaggen met rood, wit, blauw met een oranje lint. Wat een prachtig gezicht. Mijn boer Teun vroeg of hij ook nog wat kon doen en ik gaf hem een stengun met munitie en stelde hem op bij de driesprong op Hofland. (12) Daarna ging ik naar het fort bij Uithoorn om te zien of daar alles in orde was. Iets later kwam er een Duitse personenauto, een D.K.W., uit de richting Vinkeveen. Mijn broer Teun gaf een stopteken. Uit de auto kwam een Duitser die zijn revolver trok. Broer Teun schoot op de Duitser, maar de kogel ging niet af, want die bleef steken in de loop van de stengun. Op hetzelfde moment kwam ik weer terug van het fort en ik schreeuwde tegen de Duitsers. "*Hände hoch, der Krieg ist over.*" En onmiddellijk gaven de drie Duitse officieren zich over. Ik heb hun wapens afgenomen en ze afgemarcheerd naar Mijdrecht. Het was gelukkig goed afgelopen en toen de Duitsers zagen dat ik een soldaat in uniform was, gaven ze zich direct over. De Duitsers werden naar het Nutsgebouw gebracht, waar al meer Duitsers waren ondergebracht. (13) Daarna was mijn broer Teun verdwenen; ik zag hem niet meer. Eerlijk gezegd was hij door het oog van de naald gekropen. Gelukkig ging verder alles goed.

Inmiddels was het in Mijdrecht feest op straat. Iedereen zong: "Oranje Boven". Uit de Croonstadtdlaan kwam de heer Pauw naar mij toe en met tranen in de ogen bedankte hij mij en zei: "Evert, bedankt je hebt ons leven gered!" Op mijn beurt bedankte ik de heer Pauw en antwoordde: "Met z'n allen hebben we gedaan wat er gedaan moest worden."

Op hetzelfde moment vond er op de nieuwe weg van Vinkeveen naar Loenen een grote veldslag plaats tussen de ondergrondse van Vinkeveen en Duitse troepen. De Duitse soldaten hadden meer wapens. Zes mannen van de ondergrondse verloren hun leven tijdens dat gevecht. De vrede was getekend, maar de Duitsers gaven zich niet over. Het was een zwarte dag voor Vinkeveen, waar zes jonge mannen sneuvelden voor de vrijheid van ons vaderland. In Mijdrecht ging alles goed. Al spoedig waren we in het bezit van een militair voertuig, dat we van de Duitsers hadden afgenomen. Ook was ik inmiddels in het bezit gekomen van een betere motorfiets: een

BMW 250cc. Afgepakt van Duitsers die we gevangen hadden genomen.

Ik ging terug naar de driesprong waar ik de wacht overnam. Tegen een uur of elf kwamen mijn vriendin Corrie van den Bos met haar zus Hennie en de meisjes van Lamers op de fiets naar Mijdrecht. Ze waren allen gekleed in jurken, die ik destijds naar de boerderij had gebracht. Jongens nog aan toe, wat zagen ze er leuk uit! Ze gingen naar Mijdrecht om de bevrijding te vieren, maar ik kon mijn post niet verlaten.

Ongeveer een uur later kwam een grote groep Duitse militairen uit de richting Uithoorn. Ik dacht: "Nou Evert, wat moet je doen: er als een speer vandoor of afwachten wat er zal gebeuren?" Ik besloot af te wachten en op ongeveer dertig meter afstand stopte de groep. Eén van hen kwam naar mij toe en ik zei hem toen dat de oorlog voorbij was en dat alle soldaten de wapens moesten meerleggen. Dat gebeurde ook. Ik vermoedde dat ze blij waren dat de oorlog over was. Ik nam ze allemaal mee naar het Nutsgebouw en vanaf dat moment waren ze krijgsgevangenen. Alles liep goed af en ik ging weer terug naar de post op de driesprong op Hofland.

Een uurtje later kwam een Duitse jeep met grote snelheid in mijn richting. Ik gaf een teken om te stoppen en hield mijn stengun klaar om te schieten. Ik zag dat de bestuurder een Duitser was. Hij trapte op de rem en de auto stond stil. Naast de bestuurder zat een Canadese officier en de Duitser vertelde mij dat ze op weg waren naar Amstelveen. Daar was een kamp waar Canadese en Engelse militairen zaten, die tijdens de oorlog gevangen waren genomen. De

Arrestatie van burgemeester H. Doude van Troostwijk 1945

Canadese officier gaf mij een pak sigaretten. Ik tikte met mijn hand tegen mijn hoofd als saluut en zij konden verder gaan.

Eindelijk 5 mei! De oorlog was over. En Nederland was vrij. Een paar dagen later werden wij naar kasteel 'Nijenrode' in Breukelen gestuurd, waar veel NSB-ers werden vastgehouden. We hadden ons hoofdkwartier in een villa aan de rivier de Vecht, niet ver van het kasteel.

Veel Hollandse strijders waren tijdens de oorlog vermoord en de meesten waren verraden door onze eigen Nederlanders, die werden betaald door of werkten voor de bezetters. Dat zij mogen zij rusten in vrede! Ondanks alles waren we er in Mijdrecht goed door heen gekomen. Ik bedankte mijn vader en moeder voor alles wat ze me lieten doen. Nogmaals: "Moed en vertrouwen". En Nederland was weer vrij van de Duitse onderdrukkers. Lang leve ons vaderland!

Nu eindigt het verhaal over mijn leven tijdens de oorlogsperiode 1940-1945. Wat ik heb geschreven, is waar. En eerlijk gezegd: het was niet gemakkelijk voor mij om dit alles te schrijven. Ik heb er altijd op gehoopt om Prins Bernhard, onze commandant, eens te ontmoeten en hem stevig de hand te drukken, want waar wij ook zijn, wij blijven Nederlanders en trouw aan het Huis van Oranje.

Na de oorlog zijn vele tienduizenden geëmigreerd naar een ander land, zoals Canada, Amerika, Australië en Nieuw-Zeeland, waar we geprobeerd hebben en nog steeds proberen een thuis te maken voor ons en voor onze gezinnen. Velen zijn staatsburger geworden van het land waar zij naartoe getrokken zijn. Maar één van de mooiste dingen is - en ik weet dat ik spreek voor duizenden Nederlanders - Nederland met het Oranjehuis. En ons geboorteland is en blijft altijd ons echte vaderland en daarop moeten we trots zijn mijn vrienden! "*Moed en vertrouwen*" en "*God bless you all*."

Noten:

(1) "Van wildernis tot Ronde Venen. Grepen uit de geschiedenis van Wilnis", onder redactie van A. Bloed, L.R. Mur en H.W. van Soest, 1984, pag. 126 e.v.

In het boek wordt het voorval gedateerd op 26 april 1945. Janus en Sjors Reurings werden daarbij gearresteerd.

(2) In werkelijkheid ging het om een landwachter die dodelijk werd getroffen, een andere landwachter raakte zwaar gewond.

(3) Van Soest meldt in de bij (1) genoemde bron dat Van der Zon eerst met het stoffelijk overschot van de landwachter en de gewonde landwachter naar Utrecht moet rijden, daar - ondanks een scherp verhoor - niet doorslaat en na betrekkelijk korte tijd weer wordt vrijgelaten.

(4) Arie van Heeringen was na de ontvreemding van een grote partij distributiebescheiden verdwenen.

(5) Waarschijnlijk vergist Treur zich: het ging om Nederlandse landwachters.

(6) Bakker Broer werd op 11 mei 1944 gearresteerd door enkele medewerkers van de Amsterdamse Sicherheits Dienst. Na de oorlog verklaarde bakker Willem Broer o.a. het volgende:

"Met de verplichte inlevering van radiotoestellen in 1943 heb ik mijn toestel niet ingeleverd. Regelmatig luisterde ik naar de Engelse zender. Vele buurtbewoners en kennissen van mij kwamen meeluisteren naar genoemde uitzendingen. Het gevolg hiervan was dat in het gehele dorp bekend was dat bij mij naar genoemde zender werd geluisterd." Voor Broer is het zo goed als zeker dat hij is verraden door Jacobus Broerse. Samen met Broer wordt een onderduiker in de bakkerij gearresteerd, die tot aan het eind van de oorlog in Duitse kampen vast zit. Broer wordt tot een half jaar gevangenisstraf veroordeeld en moet die tijd uitzitten in Duitsland. Eind 1944 wordt hij vrijgelaten.

(7) Het gaat hier om de notariszoon A.J.J. van der Heijden. Na de dood van zijn vader, in oktober 1945, werd hij tot notaris benoemd. Met Pim wordt bedoeld Simon van Os, die de bijnamen "Pim de Jood" en Pim van Wijk had. Hij was lange tijd ondergedoken bij Van der Heijden. Na de oorlog is er o.a. door de plaatselijke politie onderzoek gedaan naar zowel Van der Heijden als naar Pim. Gerapporteerd werd: "Van Os is voelagen communistisch georiënteerd en deed kort na de bevrijding uitdrukkingen ten aanzien van het Koninklijk Huis die misdadig moeten worden geacht." In het bewuste politierapport wordt ook gemeld dat verschillende leden van de Binnenlandse Strijdkrachten een grote afkeer van hem hadden vanwege zijn opvattingen.

Hoewel ik daar geen schriftelijke bewijzen van heb, meen ik me uit eerder onderzoek te herinneren dat Van Os later bij een (mysterieus) verkeersongeluk om het leven is gekomen. Naar Van Os is destijds ook een onderzoek ingesteld i.v.m. een aantal roofovervallen op boerderijen gedurende de winterperiode 1944-1945, waarbij grote hoeveelheden geld en goederen zijn ontvreemd.

(8) Uit andere informatie is mij gebleken dat de opstelling en handelwijze van Van Egmond ook aanleiding gaf tot ernstige kritiek en afkeuring. Dit i.v.m. de laatste zin uit de voorgaande noot.

(9) De familie Winters had een fietsenwinkel op de hoek van de Irenelaan en de Dorpsstraat bij de ophaalbrug over de Kerkvaart.

(10) Hier vergist Evert Treur zich. Weliswaar geven de Duitse strijdkrachten zich in de loop van 4 mei over, maar de capitulatie zal pas ingaan op 5 mei om acht uur 's ochtends. Dan blijkt in de loop van 4 mei ook dat Generaloberst Blaskowitz de capitulatie niet aanvaardt voor West-Nederland. Op 5 mei wordt daarover verder gesproken in hotel 'De Wereld' in Wageningen. Daar vraagt en krijgt Blaskowitz nog 24 uur respijt om de nodige voorbereidingen te treffen. Pas op 6 mei wordt de capitulatie van de Duitse troepen in Nederland ondertekend in het bijzijn van Z.K.H. Prins Bernhard.

De commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten, H. Koot, had op 4 mei alle BS'ers opgeroepen zich te mobiliseren. Later die avond moet dat bevel herroepen worden. Dan worden alle BS'ers opgeroepen geen enkele actie te ondernemen. Op 5 mei laat Koot nog weten dat de BS'ers niet in het openbaar als gewapende formaties mogen verschijnen voordat de geallieerde troepen aanwezig zijn.

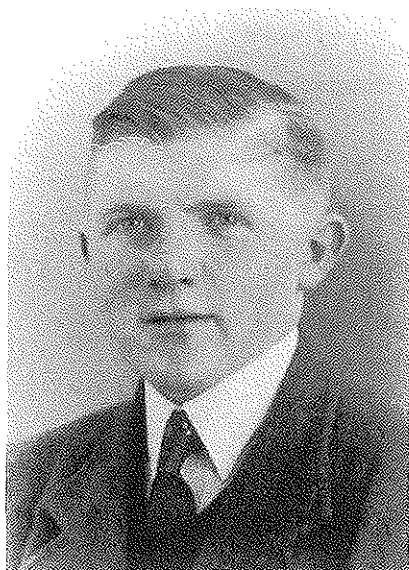
Mede door allerlei communicatieproblemen worden de laatste berichten niet goed en/of niet op tijd bekend. In Vinkeveen worden op 5 mei 1945 nog zes leden van de plaatselijke ondergrondse door Duitse troepen gedood.

(11) Dit moet volgens mij de schuur zijn geweest van de boerderij die aan de Industrieweg staat, schuin tegenover het autobedrijf van Van Yperen.

(12) Dat is dus aan het eind van Hofland, waar nu de verkeerslichten staan bij de N-201.

(13) Het Nutsgebouw stond tegenover het café 'Het Rechthuis'. Tot voor kort stonden het pand van de VSB-bank en Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt op de lokatie van het voormalige Nutsgebouw.

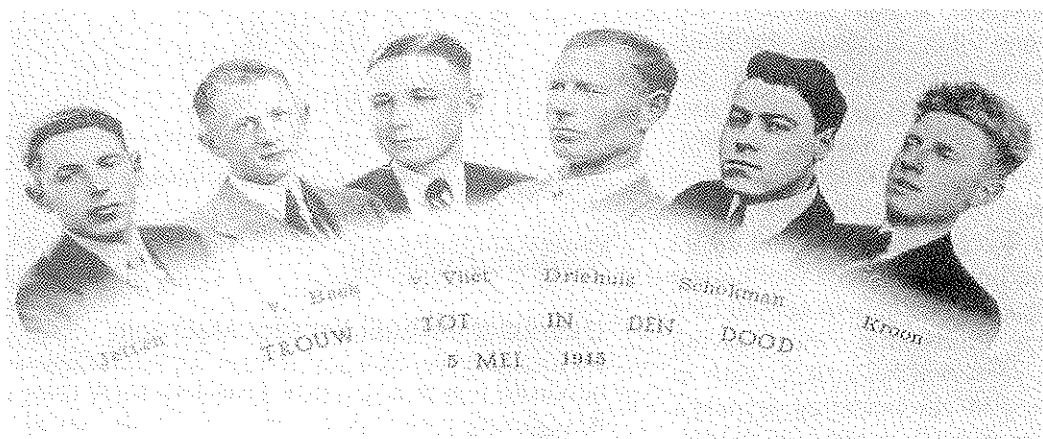
Herinneringen aan het jaar 1945.

Evert Treur tijdens de oorlog.

Bevrijdingsfeest in Mijdrecht. Links de latere zuster Den Hertog.

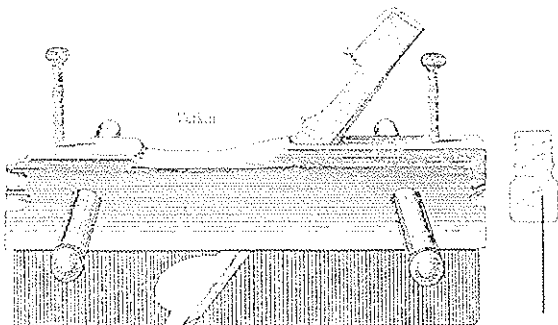
De zes leden van de Vinkeveense B.S. die op 5 mei 1945 de dood vonden.

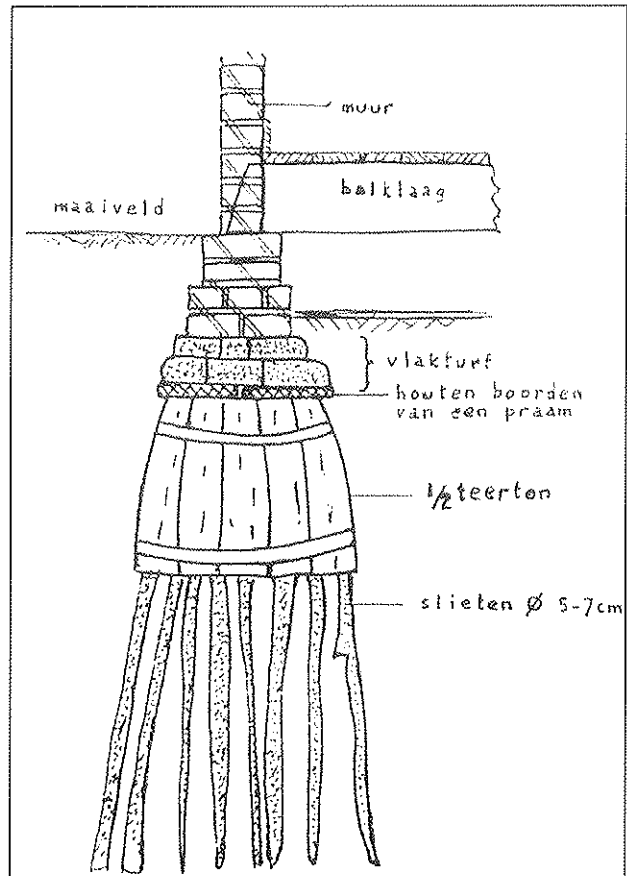
Evert Treur, links met motor, brengt enkele Duitse militairen op.

Huien of huiden?

Van de heer R. Verkaik kregen we een kopie van het verhaal "Koeihuiden een niet uit te roeien verhaal". Hij deed dit n.a.v. de laatste Proosdijkoerier waar de schrijver van het artikel "Van koeienpad tot winkelstraat" over de Mijdrechtse Dorpsstraat beweert dat huizen verzakten vanwege het zware verkeer en het feit dat sommige huizen nog op koeihuiden waren gebouwd. Volgens de schrijver H.J. Zantkuijl is daarvan nog nooit enig bewijs gevonden. Hij baseert dit op funderingsonderzoek en vraagt zich af waarom men huiden gebruikt zou hebben. Hooguit om een wel tijdelijk af te dichten of steun te bieden aan de metselaar die in de modder dreigt weg te zakken. Hij wijst op de vele benamingen in de bouw die ontleend zijn aan dieren maar daar niets mee te maken hebben. Hij noemt het kalf in een venster of het varken in metselwerk of als schaaft. Een koetje is een lapje om de vingers van de metselaar en een koevoet heeft niets met het genoemde rund te maken. Op dezelfde manier moet funderen op koeihuiden gezien worden. De woorden heien of huijen lijken op elkaar. Zantkuijl denkt dat met koeihuiden bedoeld wordt het funderen op korte palen die vlak naast elkaar met mankracht op kleef in de grond worden geslagen. Om uiteenwijken tegen te gaan worden de paaltjes d.m.v. een houten raamwerk bijeengehouden. In zijn artikel "Bouwen door de eeuwen heen" (Juni 1991) komt de heer A.M. van Leeuwen tot een soortgelijke conclusie. Hij meent dat huijen aanstampen betekent ofwel het verbeteren van zachte ondergrond. In 1969, zo vertelt het artikel, werd in Wilnis aan de Herenweg 89 een fundering gevonden die rustte op verticale bundels takken die bijeen werden gehouden door een in de breedte in tweeën gezaagd houten tonnetje. Deze huijen werden om de twee à drie meter onder de fundering aangetroffen.

Nog een voorbeeld van het gebruik van diernamen in de bouw. Het varken
Bron: Monumenten fragmenten 1-2-1995

Fundering (Hui?) zoals gevonden aan de Herenweg te Wilnis

Van de redactie

Overval distributiekantoor Mijdrecht

De redactie is op zoek naar mensen die beschikken over informatie over de actie van de Landelijke Knok Ploeg en de rol van de plaatselijke ondergrondse bij de overval op het distributiekantoor van Mijdrecht tijdens de oorlog en die daarover hun verhaal willen doen aan de redactie van de Proosdijkoerier.

Voor informatie hierover kunt u contact opnemen met J. Rouwenhorst (0297-284173).

Vanuit het bestuur

Hartelijk dank

Langs deze weg wil het bestuur graag alle betrokkenen bij de vereniging hartelijk dank zeggen. Met name de werkers op de achtergrond verdienen onze waardering. Dank aan de leden van onze redactie en hun schrijvende medewerkers, die elk kwartaal weer een prachtig verenigingsblad weten te produceren.

Maar ook de rondbrengers van de Koerier, die elk kwartaal bij tientallen adressen de vele honderden exemplaren afleveren. Dank voor uw inzet.

Natuurlijk ook de leden van de diverse werkgroepen. Onze oudheidkundigen, onderzoekers, genealogen, heemkundigen, monumentenbewakers en al diegenen die zich direct en indirect inzetten voor onze vereniging. Hartelijk dank. Bedankt ook onze internet deskundigen, onze administrateurs en pr-medewerkers. Ga zo door.

We rekenen erop dat u allen nog lang bij de Historische Vereniging "de Proosdijlanden" betrokken wilt blijven.

Veenmuseum

In oktober heeft een afvaardiging van het bestuur van de Historische Vereniging haar halfjaarlijks overleg gehad met een delegatie van het stichtingsbestuur van het Veenmuseum. Het was weer een uiterst plezierige bijeenkomst waarin de afspraken om samen te werken nog eens prima aangescherpt zijn.

Het museum heeft bij de gemeente verregaande plannen tot verbouwing ingediend. Men wil, bij het voorlopig uitblijven van een mogelijk ooit nog te bouwen regionaal bezoekerscentrum, de bestaande locatie aan de Herenweg aanzienlijk verbeteren.

De raakvlakken voor de medewerkers van het museum en de leden van onze vereniging zijn talloos. Ons belangstellingsgebied is gelijk. De goede contacten zullen alleen maar wederzijds voordeel opleveren.

Vrouwen gezocht

Hebben vrouwen geen verleden? Als je af moet gaan op wat er in de geschiedenisboeken geschreven is over vrouwen, dan zou je dat bijna denken. De geschiedenis van de vrouw is duidelijk onderbelicht. De invloed van de vrouw op de geschiedenis lijkt wat gering. Wij weten wel beter. Sterker nog, we juichen de inbreng van vrouwen van harte toe. Juist voor de dames in ons ledenbestand willen we het vrijwilligerswerk, een bestuursfunctie, schrijfwerk voor ons kwartaalblad, onderzoekswerk of wat u zelf maar interessant vindt extra toegankelijk maken. Iets voor u? Neem gerust contact op met één van de bestuursleden.

Heel concreet zoeken we vooral naar een mevrouw of meneer die de lezingen en excursies voor onze leden wil organiseren. Vraag eens aan Henk Strubbe (262560) hoe dat gaat. Vast bedankt voor uw inzet.

Leesmap

In de verenigingsbibliotheek in de archiefruimte van het gemeentehuis is ook een leesmap. Hierin worden alle interessante stukken opgenomen, die we van buitenaf aangereikt krijgen. Uitnodigingen voor lezingen, excursies en activiteiten van zusterverenigingen uit de omgeving. Publicaties en aankondigingen van presentaties over vele diverse historische onderwerpen. Genealogie, archeologie, monumentenzorg, heemkunde, paleografie en nog veel meer. Uitgaven van nieuwe boeken of recensies hiervan. Het is er allemaal. En als het er niet is, dan zal Ton Hagen u graag verder helpen.

Websites

In de wetenschap nooit volledig te kunnen zijn, maar wel in de veronderstelling enkele leden weer op een spoor te zetten, noemen we hierbij toch weer enkele sites op het wereldwijde web. Als u eens aan het surfen bent, kijk dan ook eens op

Historischnieuwsblad.nl
Archiefnet.nl
Geschiedenis.net
Geschiedenis.com of
Geheugenvannederland.nl

Automatische incasso

In onze vorige Koerier maakten we al melding van onze plannen tot verdergaande automatisering van de betalingen van contributiegelden. Via de computer kunnen we onze betalingen regelen, c.q. onze bedragen automatisch af laten schrijven. Een groot gemak.

De contributie voor onze historische vereniging de Proosdijlanden willen we zoveel mogelijk automatisch gaan innen. Dat is zowel goedkoper als ook makkelijker. Bij deze Koerier vindt u een briefje met het verzoek om hieraan mee te doen. We rekenen erop dat veel leden gehoor geven aan deze oproep. Bij voorbaat dank.

Eigen materiaal

Het gebeurt zo vaak. Tijdens een woeste opwelling om de kasten thuis weer eens op orde te brengen kom je diverse spullen tegen, waarvan je denkt: wat moet ik daar nog mee? En hup, het verdwijnt in de klinko. Fout!!

Mensen met historisch besef, en dat zijn wij toch allemaal, gooien niet zo maar oude spullen weg. Bedenk u altijd een tweede maal. Bedenk of die oude krantenknipsels, die foto's waarvan u toch niet meer weet wie er op staan, die boekjes en schriften van toen niet interessant kunnen zijn voor onze vereniging. Ooit worden de dagelijkse spullen van nu tentoongesteld. Gooi dus nooit uw oude spullen zomaar weg. Vraag altijd aan één van de bestuursleden of er niet een betere bewaarplek voor is. Uw foto's, uw dagboeken, uw huishoudelijke artikelen zijn de onderdelen van onze toekomstige tentoonstellingen. Nooit zomaar weggooien dus. Vast bedankt voor uw meedenken hierin.

Nieuwe leden

Hieronder onze nieuwe leden die in augustus, september en oktober tot de vereniging toetraden.

Mevr. A.C. van Soest-Van De Bilt Vleuten
Mevr. P.C. De Bel Waverveen
Dhr. J. van Leeuwen Mijdrecht
Dhr. J.Th. Goverts Vinkeveen
Mevr. Wanda Berkelaar Bennekom
Dhr. H. Bosch Mijdrecht
Mevr. N. Schouten Mijdrecht
Mevr. A. van Vliet Vinkeveen
Dhr. J.H. Nordmann Mijdrecht
Mr. Berto van Veen Santa Maria Ca. USA
Dhr. Gert van Kreuningen Wilnis

maatschappelijke **betrokkenheid** vanzelfsprekend Rabobank

Kunst. Cultuur. Sport. Evenementen.

De Rabobank is er altijd bij. Midden in de samenleving. Want als coöperatieve vereniging weten wij wat samenwerken betekent. Samen werken aan gemeenschappelijke doelstellingen. Kortom: **Rabobank De Ronde Venen** is er ook voor u. Behalve financiële steun, stellen wij ook andere middelen beschikbaar. Het gaat bij ons niet alleen om bankieren. Daar waar nodig dragen wij ons steentje bij aan de leefbaarheid en duurzaamheid van de lokale gemeenschap. **Onze betrokkenheid tonen dus!**

Rabobank
De Ronde Venen
Bezoekadres:
Industrieweg 42, Mijdrecht
Postbus 23
3640 AA Mijdrecht

Rabobank
De Ronde Venen